

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
ของเกษตรกรตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

The opinions of King's project, the sustainable agricultural development,
of the farmers in Tambon Phikhodon, Amphur Muang, Phitsanulok.

ช.พ.
๒๗๒๒๑
๒๕๔๔

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 47266
วัน, เดือน, ปี 24 ต.ย. 254๘

โดย
ว่าที่ร้อยตรี สิทธิชัย ทองอู่
ปีการศึกษา 2544

b.....
i.....

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร-การผลิตสัตว์

ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

The opinions of King's project, the sustainable agricultural development,
of the farmers in Tambon Phikhodon, Amphur Muang, Phitsanulok.

โดย

ว่าที่ร้อยตรี สิทธิชัย ทองอู่

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร-การผลิตสัตว์

ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่ยืมไปใช้

11/302409

บทคัดย่อปัญหาพิเศษ

ปีการศึกษา 2544

ชื่อเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

The opinions of King's project, the sustainable agricultural development, of the farmers in Tambon Phikhodon, Amphur Muang, Phitsanulok.

ชื่อ-สกุล ว่าที่ร้อยตรี สิทธิชัย ทองอู่

สาขาวิชา เทคโนโลยีการเกษตร - การผลิตสัตว์ ภาควิชา คุรุศาสตร์เกษตร

คณะ คุรุศาสตร์อุตสาหกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ภัทรภรณ์ จางวนิชเลิศ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากการออกสำรวจตามพื้นที่ของเกษตรกรจำนวน 20 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตรและด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม ผลการศึกษาวิจัยมีดังนี้

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 95.00 มีอายุเฉลี่ย 50 ปี อายุน้อยที่สุด 27 ปี อายุมากที่สุด 68 ปี อายุระหว่าง 41-50 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.00 ส่วนใหญ่ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 95.00 และทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาของเกษตรกร ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คิดเป็นร้อยละ 65.00 ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง/เสริม คิดเป็นร้อยละ 55.00 มีรายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี อยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.00

การเกษตรแบบต่างๆ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.00 ทำนา ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ ในการทำนา พบว่า พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ พันธุ์ข้าว กข. คิดเป็นร้อยละ 45 มีจำนวนพื้นที่การผลิตตั้งแต่ 11-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.00 สามารถผลิตข้าวได้ปีละ 2 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 65.00 ผลผลิตที่ได้ต่อไร่ สามารถผลิตได้ 71-80 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 40.00 ในการปลูกไม้ผล พบว่า ไม้ผลที่ปลูกมากที่สุดคือ กระท้อน และ มะม่วง คิดเป็นร้อยละ 65.00 รองลงมาคือ มะพร้าว และ ชมพู คิดเป็นร้อยละ 35.00 และการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ ไก่เนื้อและปลาชุกคิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 35.00 ตามลำดับ

ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ มีดังนี้

ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ในระดับมาก สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับมาก-ปานกลาง

ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ต้องมีการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้นและใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและคน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในระดับมาก

ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการทำการเกษตรคือ ความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตร การตลาด การจำหน่ายผลผลิต ด้านปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนและภัยธรรมชาติ ในระดับปานกลาง

ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการในระดับมาก และได้รับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษาในระดับปานกลาง แต่ในส่วนของข่าวสารข้อมูลที่ได้และรับความต่อเนื่องในการส่งเสริม อยู่ในระดับน้อย

ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร เกษตรกรควรมีความเข้าใจในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง มีความพอเพียง ประหยัด ใช้ทรัพยากรที่มีได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด พยายามลดค่าใช้จ่ายและหารายได้จากผลผลิตที่มีอยู่ มีระบบการวางแผน การจัดการและการตลาดที่ดี มีการรวมกลุ่มกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกัน โดยพยายามพึ่งตนเองให้มาก อาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญและความหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง ควรมีความจริงใจ และจริงจังในการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมอย่างแท้จริง สามารถเป็นที่พึ่งของเกษตรกรได้ หมั่นพบปะเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดอบรมให้ความรู้ตรงตามความต้องการและปัญหาของ เกษตรกร ข้อมูลทางวิชาการผสมผสานกับการสาธิตปฏิบัติที่ทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจ อาจจัด ในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกร ตามความสะดวกและเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไป ปรับใช้ได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และยังสามารถชักชวนให้เกษตรกรรายอื่นๆ ที่มีความ สนใจเข้าร่วมโครงการนี้มากยิ่งขึ้นเป็นการขยายผลและเผยแพร่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและ ประเทศชาติต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

ปัญหาพิเศษนี้สำเร็จลงได้ดี เพราะการได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลต่างๆ บุคคลแรกที่ข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงคือ อาจารย์ภัทรภรณ์ จางวนิชเลิศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ซึ่งท่านได้เสียสละเวลาดูแลการทำปัญหาพิเศษตั้งแต่การทำโครงร่างปัญหาพิเศษ จนกระทั่งเสร็จสิ้นเป็นปัญหาพิเศษฉบับสมบูรณ์ ตลอดระยะเวลาการดำเนินการข้าพเจ้าได้เรียนรู้กระบวนการทำที่เป็นขั้นตอน มีเหตุและผล มีการแนะนำการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารจากสื่อต่างๆ ทำให้ข้าพเจ้าได้มีการพัฒนาแนวความคิดและนำมาปรับปรุงในการทำปัญหาพิเศษ ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คุณฉวี น่วมบาง กำนันตำบลไผ่ขอดอน คุณปัทพงษ์ เสมพูล เพื่อนที่นำทาง และเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและการแลกเปลี่ยนแนวความคิดในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรมากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของข้าพเจ้าต่อไป

ขอขอบใจเพื่อนๆ ที่แสนดีจากหอพักของสุริยทุกคน จะกล่าวถึง ว่าที่ร้อยตรี ปัญญา สีสัน เป็นผู้จุดประกายแนวความคิดในการทำปัญหาพิเศษ และ คุณสุเทพ ทางดี เป็นผู้มีส่วนประกอบในการทำปัญหาพิเศษ ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่ดี รวมทั้งข้อคิดต่างๆ มากมาย ตลอดจนได้รับความกรุณาในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์จากคุณอุตร อรรคชาติ

ขอขอบพระคุณครู – อาจารย์ ทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกท่านที่ให้ความรู้ด้านวิชาการ และปลูกฝังสิ่งที่ดี ทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้ติดตัวเป็นผลให้การทำปัญหาพิเศษสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้กำลังใจและแนวคิดในการทำปัญหาพิเศษ ที่มีได้กล่าวถึงในที่นี่ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณด้วยความจริงใจ

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณมารดาและครอบครัว ซึ่งเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของตัวข้าพเจ้า ซึ่งประโยชน์จากการศึกษาวิจัย ขอมอบให้กับเกษตรกรในโครงการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ และขอให้การเกษตรของประเทศไทยมีการพัฒนาไปในแนวทางที่ดี เกิดความเจริญรุ่งเรืองสืบไป ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับผู้สนใจได้ศึกษาและขยายผลต่อไป

สิทธิชัย ทองอู่

มีนาคม 2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อปัญหาพิเศษ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 ขอบเขตของปัญหา	2
1.4 นิยามศัพท์	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 ความหมายของการเกษตร	5
2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่	5
2.2.1 ทฤษฎีใหม่ : แนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน ...	5
2.2.2 วัตถุประสงค์หลักในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่	9
2.2.3 การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่	9
2.2.4 หลักการทฤษฎีใหม่	10
2.2.5 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่พระราชทาน	10
2.3 การพัฒนาแบบยั่งยืน	11
2.3.1 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ	11
2.3.2 ตัวแบบการพัฒนาสังคมของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ	11
2.3.3 ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน	12
2.3.4 หลักการสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน	13

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง บทที่	หน้า
2.3.5 วิธีการนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน	14
2.4 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน	15
2.4.1 เกษตรยั่งยืนและระบบเกษตรธรรมชาติ	15
2.4.2 การพัฒนาเกษตรยั่งยืนภายใต้โครงการ SADP	15
2.4.3 รูปแบบการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน	16
2.5 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่	26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	33
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	33
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	33
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	35
3.5 สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	35
4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล	36
4.1 ผลการวิจัย	37
4.2 วิจารณ์ผล	44
5 สรุปและข้อเสนอแนะ	48
5.1 สรุปผลการวิจัย	48
5.2 ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	51
ภาคผนวก	53

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเกษตรกร ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	36
2 จำนวนเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบต่างๆ ณ ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	38
3 การทำการเกษตรของเกษตรกร ณ ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในด้านการทำนา	38
4 จำนวนเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	39
5 จำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ชอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	40
6 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร	41
7 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร	42
8 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร	43
9 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ	43

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การแบ่งที่ดินตามทฤษฎีใหม่ เฉลี่ยพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 15 ไร่	8
2 องค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตาม “ทฤษฎีใหม่”	11
3 แผนผังการทำกรทำเกษตรผสมผสาน	18
4 วงจรธาตุอาหารพืชในระบบป่าธรรมชาติและระบบเกษตร	21
5 ความสัมพันธ์ของเกษตรยั่งยืน	26

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สภาพพื้นที่ในตำบลไผ่ขอดอน มีสภาพเป็นที่ดอน มีระบบชลประทานที่ดี เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี มีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งมีการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้ เช่น จากเดิมใช้ควายในการไถนา เปลี่ยนมาใช้รถไถนาขนาดเล็กและรถไถใหญ่ตามลำดับ การปลูกก็ใช้แรงงานจากคนในการไถเตรียมแปลง การหว่านต้นกล้า การดำนา การเก็บเกี่ยวโดยใช้เคียว ใช้เครื่องสีข้าว มีการใช้แรงงานคนจำนวนมาก ที่เรียกว่า “การลงแขก” ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นนาหว่าน ใช้ข้าวพันธุ์เบา ใช้สารเคมีจำนวนมาก การใช้เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวที่ทันสมัยคือใช้รถเกี่ยวววดข้าว เกิดความสะดวกแต่ปัญหาที่พบคือมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นมีการระบาดของแมลงและวัชพืช ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

จากปัญหาดังกล่าวในภาครัฐ โดยเกษตรอำเภอ ภายใต้โครงการเกษตรแบบยั่งยืน มี ๓๓๘. เป็นแหล่งเงินทุน โดยได้ทำแนวทฤษฎีใหม่มาเผยแพร่ให้แก่เกษตรกร มีการรวมกลุ่มกันทำในโครงการดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะศึกษาระบบการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ว่ามีระบบเป็นอย่างไร เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่เป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวของเกษตรกรเองและชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.3 ขอบเขตของปัญหา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 48 คน

ขอบเขตของเนื้อหาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ใน 4 ด้าน คือ

1. ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร
2. ด้านกระบวนการวิธีทำการเกษตร
3. ด้านอุปสรรคปัญหาในการทำการเกษตร
4. ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

1.4 นิยามศัพท์

การเกษตร

บุญเลิศ สะอาดสิทธิศักดิ์และศักดิ์ชาย ไยหวัง (2533 : 1) ได้ให้ความหมายของการเกษตร คือ การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ทรัพยากรทางธรรมชาติและทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตร ที่เรียกว่า “เกษตรกร”

นพคุณ ศิริวรรณ (2536 :13) ได้ให้ความหมายของการเกษตร หมายถึง ผลผลิตค่าสูงๆ ที่มนุษย์ผลิตขึ้นมา ซึ่งผลผลิตนั้นเกิดจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินและได้มีการปรับปรุงดัดแปลงสิ่งของธรรมชาติให้เจริญพัฒนาขึ้นมา จุดหมายปลายทางเพื่อให้ได้ผลผลิตทางด้านพืชและสัตว์ตามที่มนุษย์ต้องการ

การพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถพิทักษ์รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวันนี้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ยาวนานไปถึงอนาคต เพื่อสนองความต้องการของชนรุ่นปัจจุบันด้วย (ฉลอง โชติคาม , 2542 : 38)

ทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ หมายถึง ทฤษฎีแห่งการใช้น้ำและการพัฒนาบริหารงานพัฒนาการเกษตรแนวใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ทำนาในเขตน้ำฝน ซึ่งโครงการได้ยึดถือเป็นหลักสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยจัดแบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน คือพื้นที่ สระน้ำ 30% พื้นที่ทำนา 30 % พื้นที่อยู่อาศัย 10 % (กรมวิชาการเกษตร , 2539:50)

การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

นันทพร บุญเกิด (25 : 149) ได้อธิบายความหมายดังนี้คือ การเกษตรยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการหรือจัดการปลูกพืชอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เดียวกัน โดยไม่ใส่ปัจจัยภายนอกในการเพิ่มผลผลิต โดยเฉพาะสารเคมี แต่สามารถทำให้ผลผลิตพืชนั้นๆ ได้ผลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอในระยะยาว

การพัฒนาเกษตรยั่งยืนภายใต้โครงการ SADP สรุปคำจำกัดความของ “การพัฒนาเกษตรยั่งยืน” ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จังหวัดอุบลราชธานี (สวพ.1-8) ระหว่างวันที่ 20-21 ธันวาคม 2542 ไว้ดังนี้ การเกษตรยั่งยืน หมายถึง การเกษตรที่ดีและเหมาะสม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างขีดความสามารถของระบบการผลิต ความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตร ภายใต้การจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อการกินดี อยู่ดี มีเสถียรภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมถึงประเพณี วัฒนธรรม และคุณธรรมของสมาชิกในชุมชน (http://www.greenag.org/meaning_l.asp)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบสภาพความเป็นอยู่ วิธีการประกอบอาชีพ ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ รวมทั้งความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐของเกษตรกรที่ได้ร่วมโครงการการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่

บทที่ 2

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 ความหมายของการเกษตร
- 2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่
 - 2.2.1 ทฤษฎีใหม่ : แนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน
 - 2.2.2 วัตถุประสงค์หลักในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
 - 2.2.3 การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่
 - 2.2.4 หลักการทฤษฎีใหม่
 - 2.2.5 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่พระราชทาน
- 2.3 การพัฒนาแบบยั่งยืน
 - 2.3.1 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
 - 2.3.2 ตัวแบบการพัฒนาสังคมของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 - 2.3.3 ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน
 - 2.3.4 หลักการสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน
 - 2.3.5 วิธีการนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน
- 2.4 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน
 - 2.4.1 เกษตรยั่งยืนและระบบเกษตรธรรมชาติ
 - 2.4.2 การพัฒนาเกษตรยั่งยืนภายใต้โครงการ SADP
 - 2.4.3 รูปแบบการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน
- 2.5 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1 ความหมายของการเกษตร

บุญเลิศ สะอาดสิทธิศักดิ์และศักดิ์ชาย ไยหวัง (2533 : 1) ได้ให้ความหมายของการเกษตร คือ การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ทรัพยากรทางธรรมชาติและทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตร ที่เรียกว่า “เกษตรกร”

นพคุณ ศิริวรรณ (2536 :13) ได้ให้ความหมายของการเกษตร หมายถึง ผลผลิตค่าสูงๆ ที่มนุษย์ผลิตขึ้นมา ซึ่งผลผลิตนั้นเกิดจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินและได้มีการปรับปรุงดัดแปลงสิ่งของธรรมชาติให้เจริญพัฒนาขึ้นมา จุดหมายปลายทางเพื่อให้ได้ผลผลิตทางด้านพืชและสัตว์ตามที่มนุษย์ต้องการ

นิพนธ์ คันธเสวี (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 7) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเกษตรไว้ว่า การเกษตร เป็นอาชีพหลักของคนไทยและจะต้องดำรงอยู่ในประเทศไทยต่อไป ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพราะคนไทยยังต้องมีอาหารและยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่จะเกิดจากการเกษตร ยิ่งกว่านั้นการเกษตรยังหมายถึง การปลูกพืชและรักษาสภาพแวดล้อม รวมทั้งดิน น้ำ ต้นไม้ อากาศ และวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของชาติ จึงจะสรรค์สร้างซึ่งกันและกันให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ หมายถึง ทฤษฎีแห่งการใช้น้ำและการพัฒนาบริหารงานพัฒนาการเกษตรแนวใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเกษตรโดยเฉพาะพื้นที่ทำนาในเขตน้ำฝน ซึ่งโครงการได้ยึดถือเป็นหลักสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรต่อไป โดยจัดแบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน คือพื้นที่ สระน้ำ 30% พื้นที่ทำนา 30 % พื้นที่อยู่อาศัย 10 % (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 50)

2.2.1 ทฤษฎีใหม่ : แนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน

ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยเฉพาะในเขตที่ใช้น้ำฝนทำนาเป็นหลัก เกษตรกรจะมีความเสี่ยงสูง เป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ด้วยพระอัจฉริยะในการแก้ปัญหา จึงได้พระราชทาน "ทฤษฎีใหม่" ให้ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็ก ประมาณ 15 ไร่ ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรการใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยให้มีการจัดสร้างแหล่งน้ำในที่ดินสำหรับการทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายและมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 77)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งได้ดำเนินการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรชาวไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า “...ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียรแล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน...” (http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_02.html)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา ใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่ออย่างเป็นทางการในปีพ.ศ.2537 นั้น ทรงให้จัดตั้ง “ศูนย์บริหารพัฒนา” ตามแนวพระราชดำริ อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตร โดยประสานความร่วมมือระหว่างวัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาด้านการเกษตรนั้นก็คือแนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในนาม“เกษตรทฤษฎีใหม่” (http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_02.html)

พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาคือที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ ได้พระราชทานขั้นตอนดำเนินงานดังนี้ (http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_02.html)

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ 1 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิตและความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น

มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯ ได้ด้วย)

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคนำไปจำหน่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่น ๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว)

ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น "พออยู่พอกิน" ไปสู่ขั้น "พอมีอันจะกิน" เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) การผลิต เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก
- (2) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ไปประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาผู้รวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย
- (3) ความเป็นอยู่ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง
- (4) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานีนอนมัย เมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ
- (5) การศึกษา มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง
- (6) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

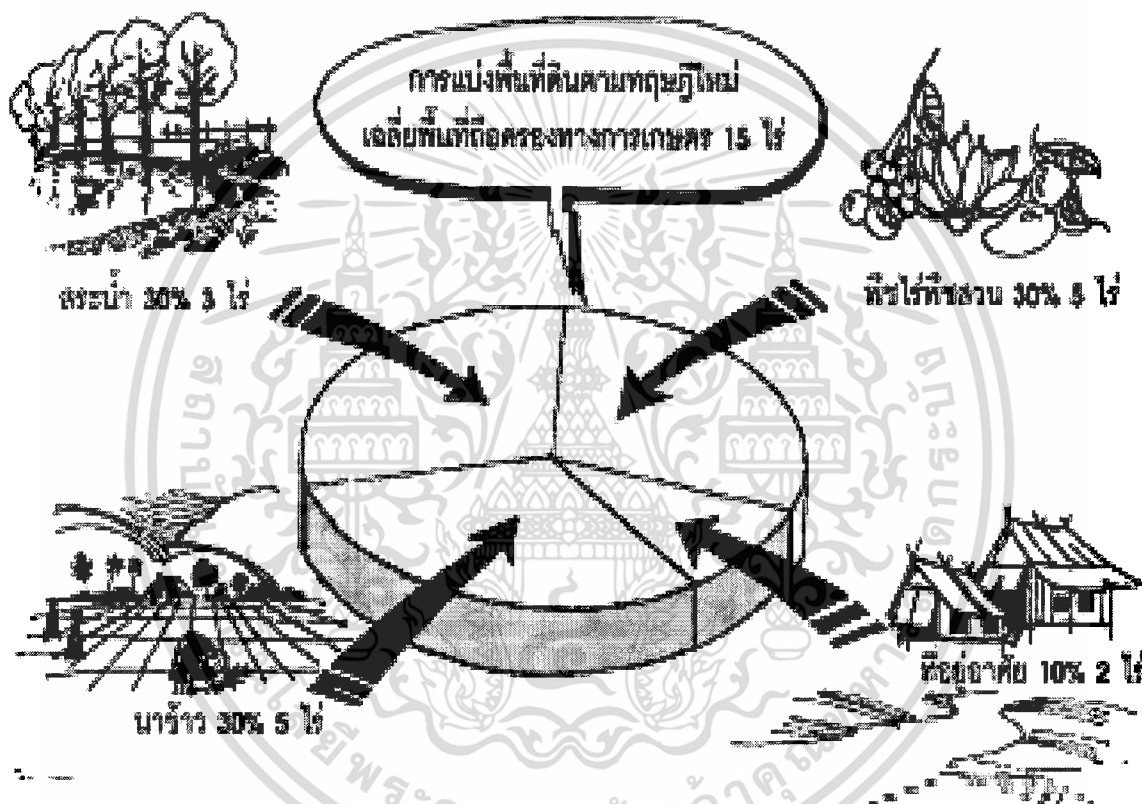
กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าส่วนราชการองค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า

เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน

หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

1. เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
2. ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ
3. เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก
4. ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร

ภาพที่ 1 การแบ่งที่ดินตามทฤษฎีใหม่ เฉลี่ยพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 15 ไร่

(<http://kanchanapisek.or.th/knowledge/new-theory.th.html>)

ในปัจจุบันนี้ได้มีการนำเอาเกษตรทฤษฎีใหม่ไปทำการทดลองขยายผล ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตรได้ดำเนินการจัดทำแปลงสาธิต จำนวน 25 แห่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินงานให้มีการนำเอาทฤษฎีใหม่นี้ไปใช้อย่างกว้างขวางขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.2 วัตถุประสงค์หลักในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 40)

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรในชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้และร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในไร่นาของตนเอง อันก่อให้เกิดการทำไร่นาสวนผสมและการเกษตรแบบผสมผสาน ที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างพออยู่พอกินตลอดทั้งปีและยังเอื้ออำนวยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมควบคู่กับการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

2) มุ่งเชื่อมประสานการเรียนรู้ทรัพยากรและความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการและสื่อมวลชน ให้มีการสนับสนุนให้เกิดการณรงค์พัฒนาแหล่งน้ำ สนับสนุนให้

2.2.3 การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้ (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 40)

1. การคัดเลือกพื้นที่ จะต้องพิจารณาตามความจำเป็นและความพร้อมของประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจ มีที่ดินเป็นของตนเอง มีทุนในการดำเนินงานบ้างพอสมควรมีความรู้ในการประกอบอาชีพการเกษตร เต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ๆ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการให้กับประชาชนที่มีความสนใจ

2. การคัดเลือกพื้นที่ที่จะต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติของดิน สภาพความเป็นกรด-ด่าง ความสามารถในการอุ้มน้ำ การขุดสระกักเก็บน้ำในพื้นที่โครงการควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อให้น้ำเต็มสระน้ำในพื้นที่ ดังนั้นต้องศึกษาความเป็นไปได้ของพื้นที่อย่างละเอียด ถ้ามีปัญหาค่าใช้จ่ายในการขุดสระจะต้องช่วยเหลือร่วมกัน ทั้งราชการ มูลนิธิ และเอกชน

3. ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรม ที่จะก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่ม ใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแกนนำ

4. ดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้ประชาชนพื้นที่เป้าหมายรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

5. สนับสนุนให้ประชาชนในบทบาท เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมตามทฤษฎีใหม่ โดยเป็นไปตามความสมัครใจตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในลักษณะ "วนเกษตรไร่นาสวนผสม, เกษตรผสมผสาน" เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามลักษณะธรรมชาติที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด

2.2.4 หลักการทฤษฎีใหม่ (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 40)

1. เกษตรกรรายย่อยขนาดพื้นที่การเกษตรขนาดเล็ก ประมาณ 15 ไร่ (มากน้อยขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และวัตถุประสงค์ของเกษตรกร) หรือพื้นที่ถือครองทำการเกษตรโดยเฉลี่ยในแต่ละชุมชนและท้องถิ่นนั้นๆ สามารถยึดหยุ่นได้ตามสภาพพื้นที่

2. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งหรือขั้นแรก สร้างฐานการผลิตให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ "พออยู่พอกิน" หรือพึ่งพาตนเอง ได้รู้จักประหยัด อดทน มีความเพียร

3. มีข้าวพอเพียงในการบริโภคภายในครัวเรือน

4. ปัจจัยสำคัญในการผลิตคือสระน้ำ แต่ต้องมีการลงทุน และสระน้ำที่ขุดแล้วต้องสามารถมีน้ำและเก็บกักน้ำได้

5. เป็นเรื่องของการจัดการระบบการจัดการทรัพยากรในไร่นา เช่น ที่ดิน (การจัดการพื้นที่) แหล่งน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเอง

6. มีกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย ช่วยลดความเสี่ยง มีรายได้ต่อเนื่อง มีทั้งพืชที่เป็นอาหารและไม่ใช้สอยทำให้เพิ่มรายได้ ช่วยลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกไร่นา เน้นการพึ่งพาตนเอง และใช้ทรัพยากรในไร่นา

7. เน้นการใช้ประโยชน์ในเขตเกษตรอาศัยน้ำฝนเป็นอันดับแรก และควรมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ หรือการชลประทานมาเติมน้ำสระน้ำในไร่นา ในกรณีที่ขาดแคลน

8. ในขั้นที่หนึ่งอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เป็นการจัดการพื้นที่ตามทฤษฎี แต่สามารถประยุกต์เปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ได้

9. ในขั้นที่สองเกษตรกรรวมกลุ่มกันมุ่งเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยแต่ละคนแต่ละครอบครัวต้องมีความพอเพียง "พออยู่ พอกิน" และเข้มแข็งมาก่อน มิใช่มุ่งหวังมาขอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว

10. ในขั้นที่สาม เมื่อชุมชนและองค์กรหรือกลุ่มเข้มแข็ง จึงร่วมกันกับคนภายนอกค้าขาย สร้างเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

11. รวมพลังการผลิต การจัดการ และการค้าขายสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน

12. ด้วยหลักการทฤษฎีใหม่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2.2.5 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่พระราชทาน (ฉลอง โชติกະคามา, 2542 : 34-35)

1. ทำให้สภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดิน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของการเกษตร ทำให้มีผลผลิตทั้งปีและดีขึ้น

2. ทำให้เกิดความมั่นคงในรายได้ของเกษตรกร จะไม่เสี่ยงต่อราคาผลผลิตชนิดใดที่ตกต่ำ

3. ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น เนื่องจากมีผลผลิตที่สามารถใช้เป็นอาหารประจำวัน โดยไม่ต้องไปซื้อหาจากตลาด
4. ทำให้เกษตรกรพึ่งตนเองและสามารถแบ่งปันช่วยเหลือญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านได้
5. เป็นแบบอย่างของการพัฒนาแบบยั่งยืนที่เกิดคุณภาพระหว่างคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 2 องค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตาม “ทฤษฎีใหม่”

ที่มา : กรมวิชาการเกษตร (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 35)

2.3 การพัฒนาแบบยั่งยืน

2.3.1 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ มีความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...” ที่มา : หนังสือปกน้ำเงิน เล่ม 2 หน้า 35 (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 3)

2.3.2 ตัวแบบการพัฒนาสังคมของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ครั้งที่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 36) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับงานพัฒนา ได้สรุปเป็น ตัวแบบการพัฒนา (Development Model) จากแนวพระราชดำริและผลอันเกิดจากพระราชภารกิจของพระองค์ท่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างมากมาย ทำให้พระองค์สมควรแก่การถวายพระสมัญญา ปราชญ์แห่งการพัฒนา ตัวแบบการพัฒนาที่มีสามส่วนคือ เป้าหมายการพัฒนา หลักการพัฒนาและวิธีการพัฒนา โดยมีองค์ประกอบแต่ละส่วนดังนี้

1. เป้าหมายการพัฒนา เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือ คน ทำให้คนเป็นคนพัฒนาหรือเป็นคนเจริญ ซึ่งมีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1.1 ความรู้ความชำนาญด้านอาชีพ

1.2 ความรู้ความชำนาญในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 ความมีคุณธรรม (ความเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นด้วย)

2. หลักการพัฒนา

2.1 การช่วยตนเองพึ่งตนเอง

2.2 การเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่

2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

2.5 ยึดวัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น-ความเป็นไทย

2.6 ความมีประสิทธิภาพ-โครงการ-ติดตามผล-ประเมินผล-แนวทางการแก้ไข

2.7 การประสานงาน

2.8 การทำงานเชิงรุก

2.9 ความมีคุณธรรมและศิลปะ

2.10 การเชื่อมประสานด้านเวลา-อดีต ปัจจุบัน อนาคต

3. วิธีการพัฒนา

3.1 วิธีการให้การศึกษาดอบรม

3.2 วิธีการทำงานกับกลุ่มคนหรือชุมชนเป็นสะพานไปสู่การพัฒนาคนแต่ละคน

3.3 วิธีการพัฒนาแบบสามร่วม (PAR) ระหว่างนักพัฒนา (Change Agent) นักวิจัย (Researcher) และนักปฏิบัติ (Practitioner)

3.4 วิธีการประสานกับหน่วยงาน

2.3.3 ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน

ความยั่งยืนหรือบางท่านเรียกว่า “ถาวรภาพ” นั้นมาจากคำว่า sustainability ซึ่ง Conway (อ้างโดย ชนวน รัตนวราหะ, 2535 : 24) ได้ให้คำจำกัดความว่า ความสามารถของระบบที่จะรักษาอัตราการผลิตให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายในระยะยาวติดต่อกัน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายหรือไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำจนเป็นลักษณะประจำของท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังที่ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 37) ได้สรุปค่านิยมและหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน 3 ประการไว้ดังนี้

การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) คือ การพัฒนาที่สามารถพิทักษ์รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวันนี้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานไปถึงอนาคต เพื่อสนองความต้องการของชนรุ่นปัจจุบันด้วย

หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน 3 ประการ ได้แก่

1. การให้ความสำคัญสูงสุดแก่ค่าของสิ่งแวดล้อม (มิติทางนิเวศ)
2. การขยายมิติเวลาไปสู่อนาคต (มิติทางเวลา)
3. การเน้นเรื่องความยุติธรรม (มิติทางเศรษฐกิจและสังคม)

ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับพัฒนาต่างก็เริ่มมองเห็นแล้วว่าจากการวางแผนและทำงานพัฒนากันมาหลายปี คนยากจนก็ยิ่งลำบากขึ้น จำนวนคนที่อยู่ในภาวะขาดโภชนาการเพิ่มขึ้น มนุษย์กระทำการรุนแรงกับธรรมชาติมากขึ้น จนมนุษย์เองนั้นแหละจะอยู่ไม่ได้ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ

ดังที่ กมลภา สานต์ (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 38) กล่าวว่า ในปัจจุบันชุมชนเป็นจำนวนมากตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการแตกสลาย จึงอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาที่เป็นอยู่นี้เป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน จึงได้เกิดการแสวงหาทางเลือกอื่นในการพัฒนาหรือที่เรียกกันว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน”

ทรงจิต พูลลาภ (อ้างโดย ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 9) ได้กล่าวว่า สิ่งที่เป็นปรัชญาและอุดมการณ์การพัฒนาของศูนย์ประสานงานการพัฒนาสังคม (ศพส.) ในแนวทาง “ชุมชนชีวิตใหม่” คือ “ จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนาการต้องเตรียมคน จะพัฒนาคนต้องเตรียมใจ จะพัฒนาใครเขาต้องเตรียมตัวเราก่อน ผ่อนปรนสู่การพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม น้อมนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตเป็นเป้าหมายสูงสุด ”

2.3.4 หลักการสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน (ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 38-39)

1) การพัฒนาจะต้องประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นระบบที่สมบูรณ์ เป็นระบบที่มีชีวิตจิตใจไม่สามารถจะถูกใช้สอยจนเกินควร ธรรมชาติรักษาเลี้ยงดูมนุษย์ มนุษย์จึงต้องรักษาดูแลธรรมชาติ

2) การพัฒนาจะต้องเป็นไปเพื่อประชาชน การพัฒนาที่ยั่งยืนควรจะต้องเพื่อประชาชนเป็นจุดหมายและจะต้องเป็นไปเพื่อประชาชนไม่ใช่เพื่อตัวเลขผลผลิตประชาชาติ ประชาชนจะต้องเป็นผู้ทำการพัฒนา

3) การพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญแก่สตรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน กระบวนการอบรมบ่มเพาะทางสังคมที่สืบเนื่องกันมาหลายทศวรรษ ตลอดจนหน้าที่การงานทำให้สตรียังคงเป็นผู้ดูแล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตในสังคมอยู่ เช่น ทางด้านอาหาร ที่พักอาศัยและการพุ่มพอกเลี้ยงดูผู้
อื่น ฯลฯ อาจสรุปได้ว่าสตรีเป็นศูนย์กลางของขบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

4) แสวงหาความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีทิศทางไปสู่การ
แสวงหาความจำเป็นขั้นพื้นฐานคือ คนส่วนใหญ่จะต้องได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
ก่อนที่จะให้คนบางคนหรือบางกลุ่ม ได้มีโอกาสทำกำไรสูงๆ

5) การกระจายอำนาจ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องพยายามกระจายอำนาจออกไปในกระบวนการ
การตัดสินใจและการควบคุมดูแลการใช้สอยทรัพยากร แผนงานต่างๆ จะต้องมาจากประชาชน
ประชาชนจะต้องสามารถควบคุม ดูแลและจัดการกับทรัพยากรของตนเองและเป้าหมายของการ
พัฒนา คือ การสร้างให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง

6) ประชาธิปไตยจากกลุ่มพื้นฐาน หลักการอีกอย่างหนึ่งซึ่งสืบเนื่องมาจากการกระจาย
อำนาจก็คือ ในทางการเมืองต้องมีประชาธิปไตยจากกลุ่มพื้นฐาน โดยประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม
ในทุกระดับชั้นของสังคม

7) สร้างสันติภาพและการไม่ใช้ความรุนแรง แต่ละชุมชนจะดูแลคุ้มครองตนเองด้วยวิธี
การไม่ใช้ความรุนแรงในทุกระดับ หมายรวมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงต่อธรรมชาติ ประชาชน
เผ่าพันธุ์ ชนชั้นอื่น เพศอื่น ฯลฯ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นเหมือนต้นไม้คือ จะต้องเติบโตจาก
ส่วนล่างไปสู่ส่วนบนเหมือนต้นไม้ไม่มีสมดุกับธรรมชาติ

2.3.5 วิธีการนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (ฉลอง โชติกะคาม, 2542 : 39-40)

1) เริ่มจากตัวเราเอง โดยดูแลรักษาร่างกายและจิตใจตนเองให้แข็งแรงและสดชื่นสวยงาม
ปฏิบัติหลักการประชาธิปไตย หลักการความเสมอภาคและความยุติธรรมภายในครอบครัวและภายใน
ในที่ทำงานองค์กรของเรา

2) พยายามสร้างเสริมให้ประชาชนมีพลังมากขึ้น โดยตระหนักในศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาและ
ระบบความรู้ของท้องถิ่น

3) สนับสนุนองค์กรประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา
สร้างความมั่นใจ ความเคารพตนเอง ความสามารถที่จะบริหาร จัดการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
พลังใจและความงามแห่งจิตใจ

4) ต้องนำหลักการประชาธิปไตยไปปฏิบัติทั้งครอบครัว ชุมชนและหน่วยงาน

5) ต้องพยายามพึ่งตนเองในทุกด้าน ไม่เพียงแต่ในด้านการเงินเท่านั้น แต่ต้องพึ่งตน
ได้ในด้านทักษะความรู้ข่าวสารเพื่อที่จะต้องพึ่งผู้อื่นและปัจจัยภายนอกน้อยลงนั่นคือ สามารถปก
ครองดูแลตนเองได้ในทุกระดับ (ส่วนตน ครอบครัว หมู่บ้านและในระดับชาติ)

6) สร้างระบบซึ่งประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลให้พึ่งตนเองได้ เช่น การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พัฒนาระบบการเกษตรยั่งยืน พัฒนาระบบสุขอนามัยที่เป็นไปเพื่อประชาชนและที่ประชาชนสามารถควบคุมดูแลได้ พยายามผสมผสานธรรมเนียมโบราณกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยยึดในหลักการความเคารพต่อธรรมชาติ ความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน

7) ต้องสร้างเครือข่ายที่ดีในทุกระดับและในระหว่างวิทยาการทุกสาขา ซึ่งหากต่างคนต่างทำอยู่อย่างโดดเดี่ยวและแยกส่วนกันทำก็ย่อมจะไม่มี ความหมายหรือส่งผลกระทบต่อใครมากนัก แต่ถ้ารวมพลังกันมากๆ เข้าก็จะกลายเป็นกระแสใหญ่ที่มีพลังมาก

8) ยืนหยัดในหลักการของความยุติธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความงามและความรัก ส่งเสริมการยึดถือในคุณค่าอื่นๆ เช่น ความเคารพต่อชีวิตทุกชีวิต การมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย การมีชีวิตอยู่อย่างประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ การเคารพยอมรับความแตกต่างหลากหลายของปัจเจกบุคคล เป็นต้น

2.4 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

นันทพร บุญเกิด (อ้างโดย ชนวน รัตนวราหะ, 2535 : 25) ได้อธิบายความหมายดังนี้คือการเกษตรยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการหรือจัดการปลูกพืชอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เดียวกัน โดยไม่ใส่ปัจจัยภายนอกในการเพิ่มผลผลิตโดยเฉพาะสารเคมี แต่สามารถทำให้ผลผลิตพืชนั้นๆ ได้ผลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอในระยะยาว

2.4.1 เกษตรยั่งยืนและระบบเกษตรธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นความสำคัญในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาในลักษณะที่จะมุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับวิธีการที่สำคัญของพระองค์ อีกประการหนึ่งคือ การประหยัด ทรงเน้นความจำเป็นที่จะลดค่าใช้จ่ายในการทำมาหากินของเกษตรกรลงให้เหลือน้อยที่สุด โดยอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ

วิธีการของพระองค์ มีตั้งแต่การสนับสนุนให้เกษตรกรใช้โคกระบือในการทำนามากกว่าการใช้เครื่องจักร ให้มีการปลูกพืชหมุนเวียน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย หรือกรณีที่ต้องใช้ปุ๋ยก็ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง รวมทั้งให้หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของดินในระยะยาว ทำให้ราษฎรอยู่ในชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ "การเกษตรยั่งยืน" (http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_03.html)

2.4.2 การพัฒนาเกษตรยั่งยืนภายใต้โครงการ SADP

สรุปคำจำกัดความของ " การพัฒนาเกษตรยั่งยืน " ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ จังหวัดอุบลราชธานี (สวพ.1-8) ระหว่างวันที่ 20-21 ธันวาคม 2542.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

" การเกษตรยั่งยืน หมายถึง การเกษตรที่ดีและเหมาะสม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างขีดความสามารถของระบบการผลิต ความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตร ภายใต้การจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อการกินดี อยู่ดี มีเสถียรภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมถึงประเพณี วัฒนธรรมและคุณธรรมของสมาชิกในชุมชน (<http://www.greenag.org/meaning1.asp>)

ระบบเกษตรยั่งยืนควรมีลักษณะการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรที่เลียนแบบระบบนิเวศของป่าธรรมชาติ คือมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีกลไกควบคุมตัวเอง มีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อยที่สุดตามความจำเป็น สำหรับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชพยายามลดการใช้สารเคมี โดยการใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน กล่าวคือควรให้ความสำคัญกับระบบการปลูกพืชที่เกื้อกูลกันเพื่อสร้างความสมดุลตามธรรมชาติในระบบการเกษตร

ในปัจจุบันมีการทดลองวิธีการเกษตรยั่งยืน ในพื้นที่ศูนย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอสงฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป็นต้น มีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นไปตามแนวพระราชดำริและสอดคล้องกับหลักการของเกษตรยั่งยืน ที่สำคัญได้แก่ ระบบการปลูกพืชหมุนเวียน ระบบการเกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร และระบบเกษตรธรรมชาติ (http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_03.html)

2.4.3 รูปแบบการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

1. เกษตรผสมผสาน
2. ไร่นาสวนผสม
3. วนเกษตร
4. เกษตรกรรมอินทรีย์
5. เกษตรธรรมชาติ
6. ทฤษฎีใหม่ของในหลวง

2.4.3.1 เกษตรผสมผสาน

การเกษตรผสมผสาน คือ การทำกิจกรรมการเกษตรหลายๆ อย่างในพื้นที่เดียวกัน เช่น ทำนา ขุดสระเลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เป็นต้น เพื่อลดความเสี่ยงจากสภาวะอากาศ ราคา มีอาหารบริโภคในครอบครัวและมีรายได้จากการขายผลผลิตที่เหลือ (วิชชุย์ เลี่ยนจำรูญ, 2535 : 71)

การเกษตรแบบผสมผสาน หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดดอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเกิดผลในการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติด้วย (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2535 : 71)

ข้อที่น่าสังเกตก็คือการเกษตรแบบผสมผสานมิใช่แค่เพียงการทำเกษตรหลายอย่างรวมกัน (mixed farming) เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากความหมายของระบบการเกษตรแบบผสมผสานนั้น “มุ่งเป้าหมายไปที่การประสานเกื้อกูลกันระหว่างพืชสัตว์ เศษซากและผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ และในทางตรงกันข้ามผลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อพืชด้วย” (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2535 : 72)

หลักการพื้นฐานของระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสาน มีอยู่อย่างน้อย 2 ประการสำคัญ ๆ คือ ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมเป็นต้นไป โดยการทำเกษตรทั้งสองกิจกรรมนั้นต้องทำในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน กิจกรรมการเกษตรควรประกอบไปด้วยการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ อย่างไรก็ตามอาจสามารถผสมผสานระหว่างการปลูกพืชต่างชนิดหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิดกันก็ได้ ลักษณะของการผสมผสานในระบบการเกษตร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ การปลูกพืชแบบผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสานและการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.html?sub_id=272&head=เกษตรผสมผสาน&click_center=1)

การเกษตรผสมผสานเป็นการทำกิจกรรมการเกษตรพร้อมกันตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป โดยแต่ละกิจกรรมเอื้อประโยชน์หรือมีผลเกื้อกูลกันและกัน เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว เกษตรผสมผสาน เป็นที่รู้จักและได้รับการเผยแพร่เมื่อประมาณปี 2527-2528 มีกระแสความเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำเกษตรที่เป็นอยู่ไปสู่การเกษตรพึ่งตนเองได้ในครัวเรือน

ลักษณะสำคัญของการเกษตรผสมผสานไม่ใช่การทำเกษตรหลายอย่างรวมกัน หากมุ่งหมายที่จะสร้างการประสานเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ เศษซากและผลพลอยได้จากการปลูกพืชซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากร

(<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

สระน้ำ

แปลงผัก

นาข้าว

พืชไร่และไม้ผล

ภาพที่ 3 แผนผังการทำเกษตรผสมผสาน

(http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.htm?sub_id=272&head=เกษตรผสมผสาน&click_center=1)

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นายสมศรี นามรัตน์ นายสมศรี นามรัตน์ อายุ 70 ปี ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ที่อยู่ 21 ม. 6 บ.ป่าหม้อ ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000

พื้นที่แปลงเกษตร 28 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นพื้นที่ของตนเอง เป็นที่ดอน ดินร่วน ขุดบ่อเก็บน้ำ และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ปลูกข้าว 10 ไร่, ไม้ยืนต้น 8 ไร่, พื้นที่เก็บน้ำ 9.75 ไร่ เลี้ยงเป็ด 80 ตัว, เลี้ยงปลา 50,000 ตัว ใช้ สารเคมีและสมุนไพร บ้างในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี

"ได้แนวความคิดมาจากหลาย ๆ ด้าน เช่น หน่วยงานราชการและอื่น ๆ ปัญหาอันจากอาชีพทำนา เช่น ภัยแล้ง ค่าจ้างแรงงานสูง ศัตรูพืช"รับบริการสนับสนุนด้านการเงินจาก ธกส. 20,000 บาท ทำเกษตรแบบนี้แล้ว "ดีขึ้น รายได้จากการทำเกษตรฯ ก็เพียงพอแก่การดำรงชีวิต" เริ่มทำในปี 2525 ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐ ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 240,000 บาท/ปี ประสบการณ์ดูงาน อ.ท่าพระ จ.ขอนแก่น ปี 41 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 5 ครั้ง / ปี รับเชิญเป็นวิทยากรประมาณ 10 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดย สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองขอนแก่น เมื่อ 04/06/2541 เผยแพร่ทางโทรทัศน์ช่อง 11 จ.ขอนแก่น วันที่ 19 ต.ค.42 (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/ex.htm#3>)

2.4.3.2 ไร่นาสวนผสม

ไร่นาสวนผสมเป็นรูปแบบการผลิตที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการปลูกข้าว พืชไร่ และสวนผลไม้ประกอบกัน เน้นการกระจายการผลิต เพื่อให้ได้พืชผลทุกชนิด เพียงพอกับการบริโภคในครัวเรือน ช่วยลดความเสี่ยงด้านการตลาด มักไม่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงมาก

(<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นายโสภา ศรีกันหา

นายโสภา ศรีกันหา อายุ 59 ปี ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ที่อยู่ 67 ม. 4 บ.หนองบัวคำ มวล ต.คูคำ อ.ชำสูง จ.ขอนแก่น 40170

"เพราะมีอาชีพหลักทำไร่นาอยู่แล้วจะพึ่งด้านอื่นไม่ได้และต้องพึ่งอาชีพการเกษตร เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว" พื้นที่แปลงเกษตร 54 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดินของตนเอง เป็นที่ดินดอน ดินทราย เก็บน้ำโดยขุดบ่อเก็บน้ำ และน้ำบาดาล ปลูกข้าว 40 ไร่, ไม้ยืนต้น 1 ไร่, พื้นที่เก็บน้ำ 2 ไร่ เลี้ยงวัว 5, เป็ด 15, ไก่ 20, ปลา 10,000 ตัว ใช้ สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี

รับการสนับสนุนด้านการเงินจาก ธกส. 100,000 บาท ทำเกษตรแบบนี้แล้ว "พอเพียง แต่ก็ใช้เงินจาก ทางอื่นด้วย" เริ่มทำในปี 2535 ได้รับคำแนะนำจาก เจ้าหน้าที่รัฐและเรียนรู้เอง ปัจจุบันมี รายได้เฉลี่ย 180,000 บาท/ปี

ประสบการณ์ดูงานไร่นาสวนผสม อ.ท่าพระ จ.ขอนแก่น ปี 37 อบรมเกษตรในเขตชลประทาน จ.กาฬสินธุ์ ปี 35 อบรมสหกรณ์ โรงแรมขอนแก่นไฮเต็ล จ.ขอนแก่น ปี 39 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 5 ครั้ง / ปี รับเชิญเป็นวิทยากรประมาณ 3 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดย สำนักงานเกษตรอำเภอชำสูง เมื่อ 10/06/2541 (<http://rdi.kku.ac.th/picham/ex.htm#3>)

2.4.3.3 วนเกษตร

“วนเกษตร” กลยุทธ์การใช้ประโยชน์ที่ดิน กระบวนเกษตรเป็น “กลยุทธ์” “เครื่องมือ” หรือ “วิธี” ของการจัดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่างกิจกรรมด้าน การป่าไม้ การเกษตร รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์พื้นที่เดียวกัน หรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างสม่ำเสมอตลอดไป โดยเป็นศาสตร์ที่ประยุกต์วิชาการแทบทุกด้านที่สามารถอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงหลักความสมดุลตามธรรมชาติของระบบนิเวศน์เป็นสำคัญเพื่อตอบสนองความต้องการและความต้องการและความถนัดของสังคมมนุษย์โดยเฉพาะชาวชนบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ ให้มากที่สุด

ระบบวนเกษตร สามารถแยกออกเป็นรูปแบบย่อยตามองค์ประกอบของกิจกรรมหลักได้ 4 ระบบ คือ

1. ระบบการปลูกพืชควบ โดยปลูกพืชเกษตรแทรกภายในสวนป่า ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ คือ

- 1) ปลูกต้นไม้แนวขอบรอบนอกของแปลงปลูกพืชเกษตร
- 2) ปลูกต้นไม้สลับแถวเว้นแถวระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร
- 3) ปลูกสลับเป็นแถบๆ ระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร
- 4) ปลูกผสมโดยการสุมอย่างไม่เป็นระเบียบระหว่างต้นไม้ป่ากับพืชเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

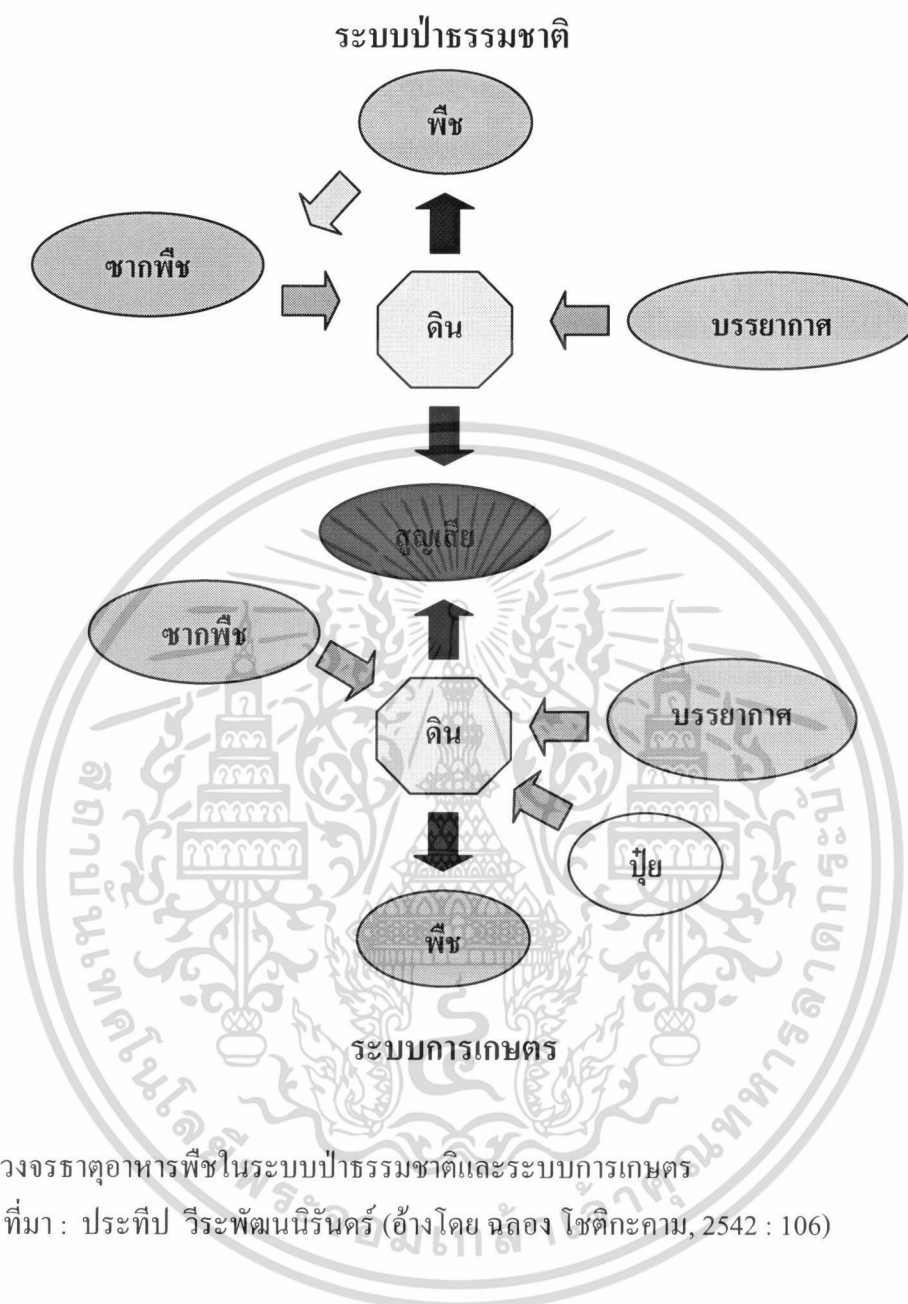
2. ระบบป่าไม้ - ปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างการป่าไม้และการเลี้ยงสัตว์ โดยปลูกหญ้าหรือพืชอาหารสัตว์ในสวนป่า แล้วปล่อยสัตว์เข้าไปเลี้ยงในสวนป่าโดยตรง

3. ระบบเกษตรป่าไม้ - ปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างกิจกรรมหลักทั้งสาม คือ การป่าไม้ การเกษตร และการปศุสัตว์ ควบคู่กันไปพร้อมๆ กัน เป็นการรวมสองระบบเข้าด้วยกัน

4. ระบบป่าไม้ - ประมง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างป่าไม้และการประมง เช่น การทำฟาร์มกุ้งและทำฟาร์มหอยตามป่าชายเลน หรือการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามร่องน้ำระหว่างแถวหรือคันคูของต้นไม้

ระบบเกษตรจะก่อประโยชน์โดยตรง ช่วยให้นักจมน้ำที่ทำงานในพื้นที่สภาพป่าไม้ให้กลับคืนมา เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบรรเทาความอดอยากยากจนและได้ผลผลิตเพื่อเป็นพลังงานและวัตถุดิบอุตสาหกรรม ช่วยแก้ปัญหาความต้องการที่ดินทำกินในการทำการเกษตร ส่วนประโยชน์โดยอ้อม ป้องกันการทำลายป่าทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก เป็นการอนุรักษ์หรือช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ ฯลฯ ช่วยบรรเทาความเป็นมลพิษของสิ่งแวดล้อมและทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขร่มเย็น แต่การจะทำวนเกษตรในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้ได้ผล อย่างยั่งยืนถาวร เกษตรกรต้องรับที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง และจะต้องมีรูปแบบของวนเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และปัจจัยของสภาพแวดล้อม ต้องทราบปัญหาที่แท้จริงคืออะไร ต้องทราบสภาพการณ์ทั่วไปในพื้นที่สภาพดินฟ้าอากาศ สภาพหรือพรรณ ฯลฯ แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาวิเคราะห์หารูปแบบของวนเกษตรที่เหมาะสมมาใช้กับพื้นที่

(http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.html?sub_id=272&head=วนเกษตร&click_center=1)

ภาพที่ 4 วงจรธาตุอาหารพืชในระบบป่าธรรมชาติและระบบการเกษตร

ที่มา : ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (อ้างโดย ฉลอง โชติศึกษานันท์, 2542 : 106)

วนเกษตรเป็นการปลูกพืชผสมผสานให้มีลักษณะคล้ายป่าธรรมชาติ แบ่งระดับการปลูกพืช ตั้งแต่ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ไม้พุ่มและพืชคลุมดินโดยมุ่งให้พืชแต่ละชนิด มีการเกื้อกูลต่อกันเป็นการลดต้นทุนการผลิตในแง่อาหารของพืช การป้องกันโรคและแมลง ตลอดจนแรงงานของมนุษย์ ในการดูแลรักษา ตัวอย่างต้นแบบคือ ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม อ.สนามไชยเขต จ. ฉะเชิงเทรา (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นางอุไร หิริญประเสริฐ

นางอุไร หิริญประเสริฐ อายุ 48 ปี ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ที่อยู่ 130 ม. 4 บ.วังยาว ต.

นาหนองทุ่ม อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40130

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

"เดิมเป็นแม่ค้าขายผลไม้ในตลาดชุมแพ โดยรับมาขาย คิดว่าน่าจะมีคนทำสวนผลไม้ในชุมแพ จึงตัดสินใจทำ" พื้นที่แปลงเกษตร 13 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดินของตนเอง เป็นที่ลุ่ม ดินเหนียว เก็บน้ำโดยขุดบ่อเก็บน้ำ และน้ำบาดาล ปลูกไม้ยืนต้น 10 ไร่, พื้นที่เก็บน้ำ 2 ไร่ เลี้ยงไก่ 100, ปลา 5,000 ตัว ใช้ สารเคมี ในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ ปุ๋ยเคมี

รับการสนับสนุนด้านการเงินจาก สำนักงานเกษตร อ.ชุมแพ 70,000บาท ทำเกษตรแบบนี้แล้ว "ดีขึ้นมาก แต่ก่อนไม่มีอะไร ปัจจุบันมีบ้าน รถยนต์ ขยายพื้นที่ ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีรายได้ทุกวัน" เริ่มทำในปี 2528 ได้รับคำแนะนำจาก คิดทำและเรียนรู้เอง ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 360,000 บาท/ปี ประสพการณ์ดูงาน อบรมเกษตรกร จ.ขอนแก่น ปี 36 อบรมระบบการให้น้ำพืช จ.ขอนแก่น ปี 38 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 30 ครั้ง / ปี รับเชิญเป็นวิทยากรประมาณ 20 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดยสำนักงานเกษตรอำเภอชุมแพ เมื่อ 18/06/2541 (<http://rdi.kku.ac.th/picham/ex.htm#3>)

2.4.3.4 เกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic Farming)

ความหมายของ “เกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic Farming)” ซึ่งกระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกาตั้งไว้เมื่อปี 1981 มีความหมายว่า เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมี สังกะสี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ การเกษตรกรรมอินทรีย์อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียนเศษซากพืช มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพื้นสด เศษซากเหลือทิ้งต่างๆ การใช้ธาตุอาหารจากการผุพังของหินแร่ รวมทั้งใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีชีวภาพ เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นแหล่งอาหารของพืชรวมทั้งเป็นการควบคุมศัตรูพืชต่างๆ เช่นแมลง โรคและวัชพืช เป็นต้น

(http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.html?sub_id=272&head=เกษตรอินทรีย์&click_center=1)

หลักการสำคัญของเกษตรกรรมอินทรีย์

เกษตรกรรมอินทรีย์ให้ความสำคัญสูงสุดต่อ “ดิน” เนื่องจากดินเป็นรากฐานของทุกสิ่ง ไฮวาร์ด ผู้บุกเบิกเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ไว้ในหนังสือชื่อ “An Agriculture Testament” ซึ่งตีพิมพ์เมื่อเดือนมิถุนายน 1940 ไว้ 7 ข้อสำคัญ คือ

(http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.html?sub_id=272&head=เกษตรอินทรีย์&click_center=1)

- 1) สุขภาพที่ดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตทั้งปวงที่อุบัติขึ้นมาบนโลก
- 2) สุขภาพที่ดีตามกฎข้อที่หนึ่ง ต้องใช้กับดิน พืช สัตว์ และมนุษย์โดยสุขภาพที่ดีของสิ่งมีชีวิตดังกล่าวจะเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิง

3) ความอ่อนแอและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับห่วงโซ่แรกคือ “ดิน” จะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อื่นที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่า จนกระทั่งถึงมนุษย์ซึ่งยืนอยู่บนสุดของห่วงโซ่ความสัมพันธ์นั้น

4) ปัญหาการระบาดของโรคแมลงทั้งในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในระบบเกษตรกรรมสมัยใหม่นั้น คือปัญหา ในห่วงโซ่ที่สองและสาม (พืช-สัตว์)

5) ปัญหาเรื่องสุขภาพของคนในสังคมสมัยใหม่เป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่ที่สองและสาม

6) สุขภาพที่ไม่ดีของพืช สัตว์และมนุษย์เป็นผลต่อเนื่องมาจากสุขภาพที่ไม่ดีของดิน ดินเป็นรากฐานของทุกสิ่ง การแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพโดยการพัฒนาและคิดค้นวิธีการรักษาโรคต่างๆ ไม่อาจทำให้สุขภาพดีขึ้นได้ถ้าละเลยความอุดมสมบูรณ์ของดิน

7) การปรับเปลี่ยนการพัฒนาที่เป็นอยู่ให้ถูกต้องมิใช่เรื่องยาก เพียงแต่เราต้องสำนึกในปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับกฎและบทบาทอันซับซ้อนของธรรมชาติ โดยการคืนทุกสิ่งที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้กับผืนดิน ผสมผสานการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นการรบกวนต่อกระบวนการสะสมธาตุอาหารที่ดำเนินการโดยสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ซึ่งอาศัยในดิน

เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดสารเคมี เป็นระบบการผลิตที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียน เศษซากพืช มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพืชสด ตลอดจนการควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีชีวภาพ เพื่อรักษาความอุดม สมบูรณ์ของดินโดยมี อรรถพล ต้นสกุล เกษตรกรจังหวัดปทุมธานี เป็นผู้นำ การใช้สมุนไพรทดแทนสารเคมี (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นายบุญเต็ม ชัยลา

นายบุญเต็ม ชัยลา อายุ 51 ปี ระดับการศึกษา การศึกษาต่อเนื่อง ที่อยู่ 68 ม. 4 บ.ดงบัง ต.ดอนนิม อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น 40330 "แห้งแล้ง ทำนาอย่างเดียวไม่ได้ผล จึงหันมาทำตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตร และได้ไปดูงานที่ต่าง ๆ เช่น อุบลฯ สุรินทร์ บุรีรัมย์ แล้วนำมาปรับใช้"

พื้นที่แปลงเกษตร 11 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดินของตนเอง เป็นที่ดอน ดินร่วนทราย เก็บน้ำโดยขุดบ่อเก็บน้ำ ปลูกข้าว 10 ไร่, ไม้ล้มลุก 1 ไร่, ไม้ยืนต้น 2 ไร่, เก็บน้ำ 2 ไร่ เลี้ยงหมู 20 ตัว, เป็ด 40 ตัว, ไก่ 4 ตัว, ปลา 3,000 ตัว ใช้ สมุนไพร ในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด

รับการสนับสนุนจาก DANCED ประเทศแคนาดา ในเรื่อง บ่อน้ำและอุปกรณ์การให้น้ำพืช ทำเกษตรแบบนี้แล้ว "ดีขึ้น มีอยู่มีกิน มีรายได้ตลอดปี" เริ่มทำในปี 2533 ได้รับคำแนะนำจาก NGOs ในพื้นที่ ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 150,000 บาท/ปี

ประสบการณ์ผู้งาน อบรมเกษตรกรผสมผสาน บ้านพ้อมหาอยู่ จ.สุรินทร์ ปี 36 อบรมเกษตรกรธรรมชาติ จ.สุพรรณบุรี ปี 35 อบรมเกษตรกรธรรมชาติ ประเทศฟิลิปปินส์ ปี 36 อบรมไร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สวนผสม อ.ภูพาน จ.ขอนแก่น ปี 39 สัมมนาเศรษฐกิจชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี 40 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 100 ครั้ง / ปี รับเชิญเป็นวิทยากรประมาณ 40 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดย สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงใหญ่ เมื่อ 03/06/2541 (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/ex.htm#4>)

2.4.3.5 เกษตรธรรมชาติ

เกษตรธรรมชาติเป็นระบบการเกษตรแบบไม่กระทำ ลดการแทรกแซงของมนุษย์ที่จะแสวงหาและกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อการเกษตร ปรับรูปแบบการเกษตรให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์และธรรมชาติ งดเว้นการนำปัจจัย การผลิตจากนอกไร่เข้ามาใช้แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและเผยแพร่โดย มาซาโนบุ ฟูกูโอกะ เกษตรกรชาวญี่ปุ่น ซึ่งเน้นหลัก 4 ประการคือ ไม่ไถพรวนดิน ไม่ใส่ปุ๋ยทุกชนิด ไม่กำจัดวัชพืช และไม่กำจัด โรคและแมลง ศัตรูพืช แม้ด้วย จุลินทรีย์ใด ๆ สำหรับในประเทศไทย คำเดือน ภาณี อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ เป็นผู้ริเริ่ม (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นายพิมพ์ ลมงาม

นายพิมพ์ ลมงาม อายุ 77 ปี ระดับการศึกษา อาชีวศึกษา ที่อยู่ 99 ม.3 บ.หนองโก ต.ก้านเหลือง อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น 40230 " พื้นที่เป็นที่ดอน มีปัญหาเรื่องน้ำ ต้องการมีงานทำตลอดปี " พื้นที่แปลงเกษตร 26 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดินของตนเอง เป็นที่ดอน ดินร่วน เก็บน้ำโดยขุดบ่อเก็บน้ำ บ่อบาดาล ปลูกข้าว 13 ไร่, ไม้ล้มลุก 2 ไร่, ไม้ยืนต้น 6 ไร่, เก็บน้ำ 2 ไร่ เลี้ยงเป็ด 40 ตัว, ไก่ 30 ตัว ใช้ สารเคมี ในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยเคมี

รับการสนับสนุนจาก ธกส. 160,000 บาท ทำเกษตรแบบนี้แล้ว "ดีขึ้น มีงานทำตลอดปี มีอยู่มีกิน ได้ออกกำลังกาย" เริ่มทำในปี 2535 ได้รับคำแนะนำจาก เจ้าหน้าที่รัฐ ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 50,000 บาท/ปี ประสบการณ์ดูงาน การวางแผนการผลิต อ.เวียงน้อย ปี 38 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 2 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดย สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงน้อย เมื่อ 22/06/2541

(<http://rdi.kku.ac.th/picharn/ex.htm#4>)

2.4.3.6 ทฤษฎีใหม่ของในหลวง

เป็นระบบการจัดการน้ำและที่ดินแบบใหม่ตามแนวพระราชดำริฯ เพื่อช่วยให้เกษตรกรรายย่อยที่มีที่ทำกินจำกัดสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ ประหยัด คือ มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค โดยเน้นการจัดสรรพื้นที่ร้อยละ 30 ของที่ทำกิน ทั้งหมดขุดสระไว้กักเก็บน้ำใช้ทำนา ทำสวนผัก ปลูกไม้ยืนต้น หรือพืชไร่ ตลอดจน เลี้ยงปลา ทฤษฎีใหม่จะประสบผลสำเร็จได้ มีเงื่อนไข ว่าสภาพพื้นที่จะต้องเหมาะสม สามารถกักน้ำได้ การดำเนินการใช้ทุนค่อนข้าง สูงต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก เช่น หน่วยราชการ มูลนิธิ หรือ องค์กร เอกชน และที่สำคัญเกษตรกร ต้องมีความขยันหมั่นเพียรเป็นที่ตั้ง (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>)

ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบนี้ ได้แก่ นายสัญญา มอญขาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นายสัญญาชัย มอญขาว อายุ 57 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษา ที่อยู่ 132 ม.9 บ.หนองนาง ขวัญ ต.เมืองเพีย อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น 40110

" ทำนาไม่ได้ผล ไปดูการเลี้ยงปลาที่ อ.มัญจาคีรี และเข้าร่วม โครงการ คปร. ปี 39 ได้เงิน มาชุดบ่อ ปลุกไม้ผล เลี้ยงไก่ ฟาร์มเมือง และเลี้ยงปลา "

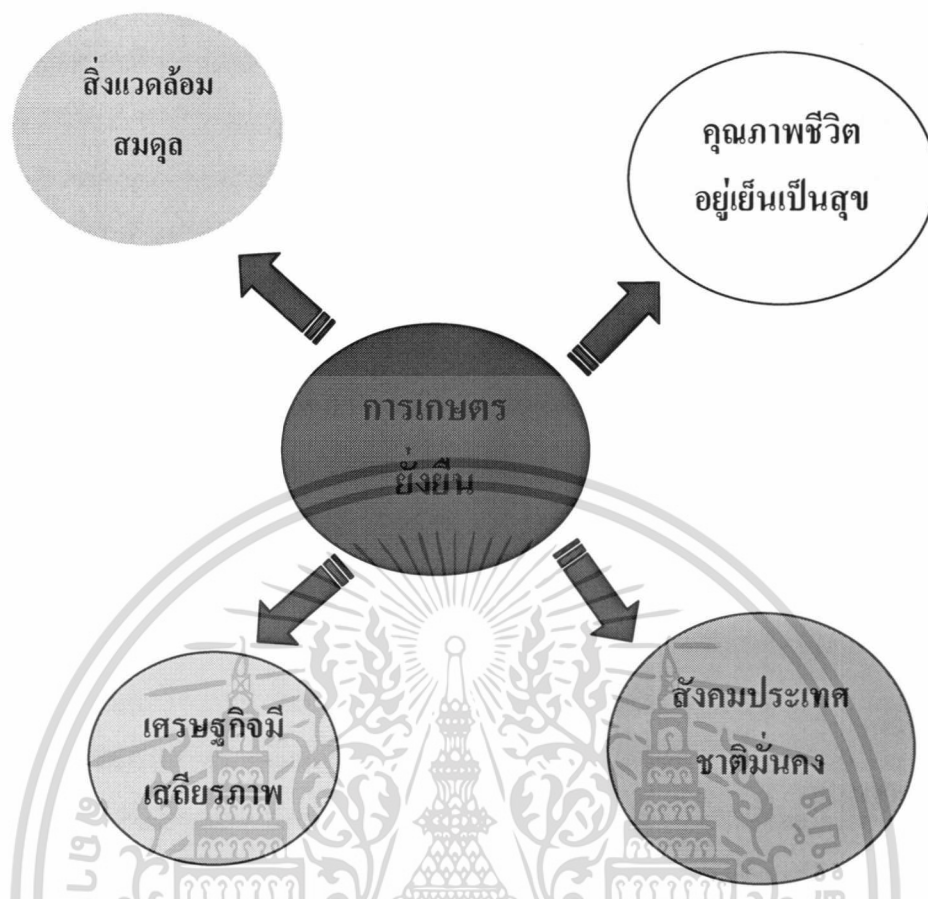
พื้นที่แปลงเกษตร 24 ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดินของตนเอง เป็นที่ดอน ดินร่วนเค็ม เก็บน้ำ โดยชุดบ่อเก็บน้ำ ปลุกข้าว 4 ไร่, ไม้ยืนต้น 6 ไร่, เก็บน้ำ 12 ไร่ เลี้ยงเป็ด 24 ตัว, ไก่ 250 ตัว, ปลา 100,000 ตัว ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ใช้ปุ๋ยคอกรับการสนับสนุนจาก กรมส่งเสริมการ เกษตรและสำนักงานพัฒนาชุมชน รวม 70,000 บาท ทำเกษตรแบบนี้แล้ว คีจิ้น ชีวิตความเป็นอยู่ดี ขึ้น ใช้หนี้ได้หมด มีรายได้จากการขายผลผลิตทุกวัน เริ่มทำในปี 2539 ได้รับคำแนะนำจาก สื่อต่าง ๆ ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 280,000 บาท/ปี ประสบการณ์ดูงาน ไร่นาจวนผสม ต.แคนเหนือ จ. ขอนแก่น ปี 39 มีผู้สนใจมาดูงานประมาณ 15 ครั้ง / ปี เก็บข้อมูลโดย สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านไผ่ เมื่อ 11/06/2541 (<http://rdi.kku.ac.th/picharn/ex.htm#4>)

การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เป็นการฟื้นฟูการเกษตรและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ สอดคล้องตามทฤษฎีใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานดำริขึ้นและพระราช ทานแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมให้เกิดภาวะสมดุลเกษตรแบบยั่งยืนมี หลายรูปแบบ เช่น วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรถาวร เกษตร นิเวศ ไร่นาจวนผสม ไร่นาจวนผสม ฯลฯ เป็นต้น เกษตรยั่งยืนเป็นไปตามตัวแบบการพัฒนาสังคม ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งเป้าหมายของการพัฒนา คือ คนหรือตัว เกษตรกร หลักการพัฒนาและวิธีการพัฒนา (ฉลอง โขติกะคาม, 2542 : 97)

การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนจึงน่าจะเป็นทางออกหรือทางเลือกของเกษตรกรขนาดเล็ก หรือเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ หากเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนมา เลือกแนวทางและรูปแบบการเกษตรแบบยั่งยืน ก็จะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครอบครัว อบอุ่น ชุมชนสงบร่มเย็น สังคมและวัฒนธรรมรุ่งเรือง เศรษฐกิจมีพลัง สภาพแวดล้อมสมดุลและ ยั่งยืนชั่วลูกหลาน นั่นคือลักษณะที่พึงปรารถนาอันเป็นความมั่นคงของสังคมในประเทศชาติ ดังคำ สรุปลในภาพที่ 5 แสดงให้เห็นว่าการเกษตรแบบยั่งยืนเป็นปัจจัยเหตุที่จะนำไปสู่ปัจจัยผล คือ (ฉลอง โขติกะคาม, 2542 : 174)

- 1) เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุข
- 2) ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเกิดความสมดุล
- 3) เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ
- 4) สังคมประเทศชาติมีความมั่นคง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ของเกษตรยั่งยืน

ที่มา : ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (อ้างโดย นลอง โชติกะคาม, 2542 : 175)

2.5 การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการจัดการน้ำและพื้นที่ในการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อแก้ปัญหาการทำเกษตรที่ไม่ได้ผล เมื่อเกษตรกรได้ลงมือปฏิบัติตามแนวของเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างไม่เดือดร้อน การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรใน 4 ด้าน ดังนี้ คือ

- 2.5.1 ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร
- 2.5.2 ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร
- 2.5.3 ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร
- 2.5.4 ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.5.1 ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ในการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่นั้นระยะแรกเกษตรกรควรพยายามเน้นทำกิจกรรมที่เพิ่มรายได้เป็นหลักซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่องเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี

- รายได้รายวันได้แก่ การปลูกผักต่างๆ เช่น ผักบุ้ง จิง ข่า ตะไคร้ กระเพราหรือการเลี้ยงสัตว์ปีกที่ให้ผลผลิตเป็นไข่ เช่น ไก่ เป็ด นกกระทา ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ประจำวันเพื่อนำไปเลี้ยงครอบครัวได้

- รายได้รายสัปดาห์ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ ผักบางชนิดเช่น ชะอม กระถินและผักกินใบ

- รายได้ประจำเดือนหรือตามฤดูกาล 2-3 เดือน ได้แก่ การทำนา การทำพืชไร่ การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์

- รายได้ประจำปี ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมไม้ผลไม้ยืนต้น พืชไร่อายุยาว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อ โคนม สุกร เป็นต้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540 : 28)

สำหรับเกษตรกรที่เป็นตัวอย่างในด้านนี้ ได้แก่ บุญ สนิทผล

บุญ สนิทผล (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540 : 51) เกษตรกรอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เดิมทำนา อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวต้องประสบกับภาวะฝนแล้ง ทำให้ขาดรายได้และเป็นหนี้ ต่อมาได้รับข่าวสารการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่จากสื่อต่างๆ จึงได้นำเอาหลักการและวิธีการต่างๆ มาปรับปรุง ซึ่งทำให้มีผลผลิตจำหน่ายและบริโภคตลอดทั้งปี ทั้งยังปลดหนี้สินที่มีอยู่จนหมดสิ้น ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.5.2 ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร

สำหรับเกษตรกรที่เป็นตัวอย่างในด้านนี้ ได้แก่ เจริญ ทิพย์มาตย์

เจริญ ทิพย์มาตย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540 : 78) เกษตรกรจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เปลี่ยนจากการทำนาเพียงอย่างเดียวมาเป็นการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ ทำให้มีกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นจากเดิม ซึ่งกิจกรรมแต่ละอย่างเกื้อกูลกัน เป็นการประหยัดแรงงานและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้มากที่สุด ทั้งยังก่อให้เกิดความชำนาญและทักษะเพิ่มมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่นั้น กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะเกื้อกูลซึ่งกันและกันแล้วในระยะยาวเป็นการสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ ทำให้เกิดระบบนิเวศน์เกษตรชุมชนดีขึ้น เนื่องจากระบบการผลิตที่มีไม้ผล ไม้ยืนต้น ตลอดจนพืชแซมและพืชคลุมดินจะช่วยสร้างระบบนิเวศน์เกษตรด้านบรรยากาศ และป้องกันการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่นั้น เป็นอาชีพที่อิสระ ไม่ขึ้นตรงต่อใคร เกษตรกรต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบในตนเอง เป็นคนขยัน จึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งในขั้นแรก

นั้นเกษตรกรต้องทำการจัดสรรพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อที่จะก่อให้เกิดรายได้ที่สามารถที่จะเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่ดีพอเพียง

ซึ่งเมื่อเกษตรกรทำได้ขั้นที่หนึ่งแล้วก็จะนำไปสู่การทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในขั้นที่สอง เพื่อที่จะทำให้มีการรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมมือกันในด้านต่างๆ คือ การผลิต เช่น การผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สุวีถีการ การศึกษา สังคมและศาสนา ได้แก่ พันธุ์พืชและสัตว์ การจำหน่ายผลผลิตและเกี่ยวกับการสาธารณสุข โดยที่แต่ละด้านที่ได้กล่าวมา จะได้รับความร่วมมือจากทางหน่วยงานของทางราชการและมูลนิธิหรือหน่วยงานเอกชน

ซึ่งเมื่อเกษตรกรได้มีการรวมกลุ่มกันแล้วก็จะสามารถที่จะเข้าไปสู่ขั้นที่สามได้ โดยขั้นที่สามจะมีการติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงินทุน(ธนาคาร)และกับแหล่งพลังงาน เพื่อที่จะตั้งและบริหารโรงสี ตั้งและบริหารสหกรณ์ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งเกษตรกรและหน่วยงานต่างๆ ได้รับประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เช่น เกษตรกรขายข้าวและผลผลิตทางการเกษตรในราคาที่ไม่ถูกกดราคา เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาที่ต่ำ ทางธนาคารและบริษัทจะสามารถที่จะกระจายบุคลากรได้อย่างทั่วถึง เกษตรกรถือครองที่ดินและดำรงชีวิตครอบครัวอย่างพอมีพอกินและลดปัญหาการละทิ้งถิ่นที่อยู่รวมถึงลดปัญหาในชุมชนเมือง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นด้วย จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กรมพัฒนาที่ดิน, 2541 : 18-25)

2.5.3 ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2540 : 14) กล่าวว่า ในการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรก็มีความสำคัญเหมือนกันจึงต้องมีการคัดเลือกเกษตรกร ซึ่งในการคัดเลือกนั้นต้องพิจารณาจากความเป็นอยู่และความพร้อมของเกษตรกร ต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจ มีที่ดินเป็นของตนเอง มีทุนในการดำเนินการบ้างพอสมควร มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรเต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ๆ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการดำเนินงานให้กับประชาชนที่มีความสนใจ

พงษ์พันธ์ คำวงษ์ (2542 : 8) กล่าวว่า ในการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ให้ประสบความสำเร็จนั้น เกษตรกรควรมีคุณสมบัติ คือ เกษตรกรควรเป็นคนขยันขันแข็ง กระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มีแนวความคิดเชิงธุรกิจ ติดตามความเคลื่อนไหวของราคา ชนิด ผลผลิตการเกษตรและการตลาดอยู่เสมอ มีแรงงานเพียงพอในการทำไร่สวนผสม เกษตรกรควรมีความรู้ความสามารถและทักษะการวางแผน การจัดการทรัพยากรด้านแรงงาน เวลา และกิจกรรมการผลิตได้เป็นอย่างดี

ฉลอง โชติเกศคาม (2542 : 176-177) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยต้องเน้นที่ตัวเกษตรกรเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ไม่ใช่เน้นที่ผลผลิต หากเกษตรกรได้รับการพัฒนาแล้วผลผลิตจะปรับปรุงพัฒนาจนเกิดคุณภาพที่สอดคล้องและเหมาะสมตามสภาวะทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความคิด จิตใจ สังคม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและผลังการผลิต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรพึ่งตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

แนวทางเกษตรยั่งยืนจะได้ผล ต้องเริ่มต้นที่แนวคิดจิตใจของเกษตรกรก่อน ต้องลดความอยาก ร่ำอยาก รวย รักสงบ ใช้ชีวิตเรียบง่าย สมถะ อิสระ ไม่เป็นทาสอบายมุข เกษตรกรเช่นนี้ จะสามารถตัดสินใจในการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องเหมาะสม และกลมกลืนกับธรรมชาติเกิดความสมบูรณ์สมดุลพอดี ไม่ฝืนธรรมชาติ เป็นการทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่ได้พัฒนาแล้ว โดยมีความมุ่งหมายหลักคือ การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวก่อน เหลือเกินกินจึงจำหน่ายแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน

ธุรกิจการเกษตร มีความสำคัญต่อการผลิตเพื่อการตลาดและการส่งออก จึงควรใช้กับเกษตรอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ที่ดินมาก เทคโนโลยีลงทุนมาก และต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านการบริหาร การจัดการ อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ จึงไม่เหมาะแก่การเกษตรรายย่อย ซึ่งมีที่ดินน้อย ทุนน้อย ความรู้ความสามารถด้านการจัดการก็น้อย เมื่อประกอบการผลิตในระบบตลาดจึงขาดทุนอยู่ไม่ได้ ล้มละลายทั้งด้านชีวิตครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ และปัญหาของสังคมประเทศชาติอย่างที่เป็นอย่างทุกวันนี้

เกษตรกรผู้ตัดสินใจทำการเกษตรแบบยั่งยืนและตั้งใจพัฒนาตนเอง สมควรได้รับการสนับสนุนด้านการลงทุนและส่งเสริมการลงทุน (ในหลักการเดียวกันกับการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและการบริการ) และการศึกษาฐานเพื่อเพิ่มทุนประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคงในแนวทางการพัฒนา

2.5.4 ด้านการส่งเสริมจากรัฐ

ฉลอง โชติเกศคาม (2542 : 176-178) ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับเกี่ยวกับแนวทางเกษตรแบบยั่งยืน เน้นการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งสอดคล้องกับจุดเปลี่ยนสังคมโลกตามปรัชญาสีเขียวหรือปรัชญาทางนิเวศสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable development) ที่ต้องมองมนุษย์และงานสร้างสรรค์พัฒนาของมนุษย์ จะต้องอยู่ร่วมกันด้วยดีโดยสงบกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ไม่ขัดแย้งและเอาชนะธรรมชาติ โดยรัฐควรวางแผนแบ่งเขต (Zoning) การใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง ในแต่ละชุมชนหรือในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย เขตอุตสาหกรรม เขตธุรกิจการเกษตร (เกษตรแผนใหม่หรือเกษตรอุตสาหกรรม) และเขตเกษตรแบบยั่งยืนให้ชัดเจน เพื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ควบคุมมลภาวะและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผู้สร้างมลภาวะต้องเป็นผู้จ่าย : PPP (Polluter Pay Principle) แต่ที่เป็นอยู่สังคมเป็นผู้จ่ายและประชาชนนั่นเองเป็นผู้รับเคราะห์กรรมจากมลภาวะ

รัฐควรได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนระบบสหกรณ์ ระบบการตลาด และราคาสินค้าทางการเกษตรอย่างจริงจัง โดยมีกองทุนพัฒนาและกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิต ศักยภาพการบริหารจัดการขององค์กรประชาชนหรือองค์กรชุมชน เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการ การรวมกลุ่ม และการจัดองค์กรชุมชนให้แข็งแกร่ง อันเป็นพื้นฐานของกระบวนการและวิถีประชาธิปไตย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉลอง โชติทกะคาม (2542 : 192) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และความมั่นคงของชาติ โดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนและสังคมของเกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศชาติ หากประชากรและเกษตรกรส่วนใหญ่มีมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตที่ดี ก็จะมีผลต่อความสงบสุขและความมั่นคงของชาติ ทางออกและทางเลือกของเกษตรกร คือ การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับยุค โลกาภิวัตน์ที่จะนำไปสู่ทางเลือกอย่างเหมาะสมแก่เกษตรกรไทย ผู้ศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากหนังสือ เอกสาร วิทยุทัศน์และโครงการวิจัย โครงการทดลองต่างๆ

ส่วนข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้จากประสบการณ์ตรง ในโครงการพัฒนาของผู้วิจัยเอง ประกอบกับศึกษาดูงานภาคสนามในพื้นที่ขอบเขตของการวิจัยอ้างอิง นอกจากนี้ยังได้จากการเก็บข้อมูลโดยตรงในการพูดคุยเสวนาและสัมภาษณ์กับนักวิชาการ ผู้ชำนาญการ นักพัฒนา ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการใช่แบบบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและถ่ายวิทยุทัศน์ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากการเข้าร่วมประชุมสัมมนาในโอกาสต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องแล้ว นำข้อมูลต่างๆ มาประมวลผลและวิเคราะห์

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการเกษตรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนกระทั่งปัจจุบันอยู่ในระยะการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แม้จะบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจแต่สร้างสมปัญหาแก่ทางสังคม วัฒนธรรม และมีผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ จน

เกิดการไม่สมดุลของระบบนิเวศคุณภาพชีวิตของเกษตรกรต่ำ ระบบครอบครัวและสถาบันชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมประเทศชาติอยู่ในภาวะแตกแยกและล่มสลาย

ในสังคมไทย เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชนเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนแนวทางการเกษตรแบบธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรผสมผสาน ไร่นาสวนผสม หรือ เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะสามารถมีผลผลิตที่ยังชีพได้ มีอยู่ มีกิน มีใช้ เหลือขายและได้แบ่งปันเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและกัน มีความสุขสงบและคุณภาพชีวิตดีขึ้น ครอบครัวเป็นสุขมั่นคง มีการรวมกลุ่ม มีองค์กรในชุมชนขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มอาชีพรอง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มร้านค้าสาริตการตลาด กลุ่มอาสาพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มในระดับหมู่บ้านยังได้รวมตัวกันเป็นชมรมและเครือข่ายชาวบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาและแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันในผลผลิตที่ขาดเหลือ เป็นเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาคและระดับชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการและแนวทางการพัฒนาของสังคมเกษตรและองค์กรประชาชน อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของความมั่นคงของสังคมประเทศไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยต้องเน้นที่ตัว เกษตรกร เป็นเป้าหมายของการพัฒนาไม่ใช่เน้นที่ ผลผลิต หากเกษตรกรได้รับการพัฒนาแล้วผลผลิตจะปรับปรุงพัฒนาจนเกิดคุณภาพที่สอดคล้องและเหมาะสมตามสภาวะ ทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความคิด จิตใจ สังคม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและพลังงานผลิต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรพึ่งตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. แนวทางเกษตรยั่งยืนจะได้ผล ต้องเริ่มต้นที่แนวคิด จิตใจของเกษตรกรก่อน ต้องลดความอยากร่ำอยากรวย รักสงบ ใช้ชีวิตเรียบง่าย สมถะ อิสระ ไม่เป็นทาสอบายมุข เกษตรกรเช่นนี้จะสามารถตัดสินใจในการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องเหมาะสมและกลมกลืนกับธรรมชาติเกิดความสมบูรณ์ สมดุลพอดี ไม่ฝืนธรรมชาติ เป็นการทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่ได้พัฒนาแล้ว โดยมีความมุ่งหมายหลักคือ การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวก่อน เหลือกินกินจึงจำหน่ายแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน
3. รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ เกี่ยวกับแนวทาง เกษตรแบบยั่งยืน เน้นการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งสอดคล้องกับจุดเปลี่ยนสังคมโลกตามปรัชญาสีเขียวหรือปรัชญาทางนิเวศสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable development) ที่ต้องมองมนุษย์และงานสร้างสรรค์ พัฒนาของมนุษย์ จะต้องอยู่ร่วมกันด้วยดีโดยสงบกับธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. ธุรกิจการเกษตร มีความสำคัญต่อการผลิตเพื่อการตลาดและการส่งออก จึงควรใช้กับเกษตรอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ที่ดินมาก เทคโนโลยีลงทุนมาก และต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านการบริหาร การจัดการ อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ จึง ไม่เหมาะแก่การเกษตรรายย่อย

5. เกษตรกรผู้ตัดสินใจทำการเกษตรแบบยั่งยืนและตั้งใจพัฒนาตนเอง สมควรได้รับการสนับสนุนด้านการลงทุนเช่นเดียวกับการส่งเสริมการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ และการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ สร้างความมั่นคงในแนวทางการพัฒนา

6. รัฐควรได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนระบบสหกรณ์ ระบบการตลาด และราคาสินค้าทางการเกษตรอย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการ การรวมกลุ่ม และการจัดองค์กรชุมชนให้แข็งแกร่ง อันเป็นพื้นฐานของกระบวนการและวิถีประชาธิปไตย

สัญญา บาลไฮสง (2543 : 12-17) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาพืชศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพิษณุโลก ปีการศึกษา 2543 โดยมีขอบเขตการวิจัยเฉพาะนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาพืชศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพิษณุโลก ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาพืชศาสตร์ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 123 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ นักศึกษามีความคิดเห็นระดับมากอยู่ 2 รายการคือ สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้และสามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ ตามลำดับ

ด้านการทำกิจกรรม นักศึกษามีความคิดเห็นระดับมากอยู่ 4 รายการคือ ใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้น ใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและทุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีกิจกรรมหลากหลาย ทั้งกิจกรรมเพิ่มรายได้และอาหารไว้ในการบริโภคใช้สอยในครัวเรือน และทำให้เกิดความชำนาญและเกิดทักษะเพิ่มขึ้น ตามลำดับ

ด้านความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ นักศึกษามีความคิดเห็นระดับมากอยู่ 1 รายการคือ มีความอิสระในการทำงาน

ด้านความยากง่ายในการประกอบอาชีพ นักศึกษามีความคิดเห็นระดับมากอยู่ 2 รายการคือ ต้องใช้ความอดทนและต้องมีความรับผิดชอบสูง ตามลำดับ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2544 ซึ่งมีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ทั้งหมด 48 ราย จากประชากรทั้งหมด 48 ราย ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรเพียง 20 ราย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการใช้แบบสอบถามมาช่วยในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น โดยทำการสร้างแบบสอบถามเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

3.2.2 วิธีดำเนินการสร้างแบบสอบถามและลักษณะของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งได้ศึกษามาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

2. ศึกษาการทำการเกษตรแบบยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการแข่งขันเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย
 4. กำหนดประเด็นและแบ่งข้อคำถามออกเป็นหมวดหมู่ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
 5. ศึกษาและพัฒนา รูปแบบของข้อคำถาม ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน ไม่กำกวม
 6. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
 7. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
 8. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ตามลักษณะของแบบสอบถาม มีดังนี้
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถาม (ปลายปิด) เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ภูมิลำเนา การศึกษา อาชีพรอง/เสริม รายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัว
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถาม (ปลายเปิด) เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้
 - ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร
 - ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร
 - ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร
 - ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ
- ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า เป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และ น้อย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยเดินทางไปพบกับผู้นำชุมชนก็คือ กำนันตำบลไผ่ขอดอน โดยมีเพื่อนที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้ประสานงานและนำออกไปพบกับเกษตรกรถึงสถานที่ทำการเกษตร การเข้าพบกำนันตำบลไผ่ขอดอนเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่และคำแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยพบกับเกษตรกรโดยตรง สามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้ครบทั้งหมด 20 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบจำนวนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาแต่ละฉบับ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ ดังนั้น จำนวนแบบสอบถามที่สามารถนำไปวิเคราะห์ผลได้เท่ากับ 20 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

2. นำข้อมูลเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ มีขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการนับจำนวนหาความถี่และคิดเป็นค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ชอดคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้วิธีการนับจำนวน หาค่าจำนวนร้อยละ และค่าฐานนิยม

3.5 สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage)
2. ค่าฐานนิยม (Mode)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

4.1 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้ผลวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	19	95.00
หญิง	1	5.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	1	5.00
30-40 ปี	2	10.00
41-50 ปี	8	40.00
51-60 ปี	4	20.00
60 ปี ขึ้นไป	5	25.00
ภูมิลำเนา		
พิษณุโลก	19	95.00
จังหวัดอื่น(นครสวรรค์)	1	5.00
การนับถือศาสนา		
พุทธ	20	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	13	65.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	4	20.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	5.00
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	1	5.00
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	1	5.00
อาชีพพรอง/เสริม		
ค้าขาย	5	25.00
รับจ้าง	3	15.00
อาชีพอื่น	1	5.00
ไม่มีอาชีพพรอง/เสริม	11	55.00
รายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3	15.00
10,000-50,000 บาท	9	45.00
50,001-100,000 บาท	3	15.00
100,001-150,000 บาท	3	15.00
150,001 บาท ขึ้นไป	2	10.00

จากตารางที่ 1 แสดงสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 20 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 95.00 เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 50 ปี อายุน้อยที่สุด 27 ปี อายุมากที่สุด 68 ปี อายุระหว่าง 41-50 ปี มีมากที่สุด รองลงมาคืออายุ 60 ปีขึ้นไป และ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 25.00 และ 20.00 ตามลำดับ

ส่วนใหญ่ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 95.00 และทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาของเกษตรกร ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 65.00 20.00 และ 5.00 ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพพรอง/เสริม คิดเป็นร้อยละ 55.00 เกษตรกรส่วนใหญ่ มีรายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี อยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาท รองลงมาคือ ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.00 และ 15.00 ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2 จำนวนเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัด
พิจิตรโลก

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
ทำนา-พืชไร่-ไม้ผล-เลี้ยงสัตว์	2	10.00
ทำนา-พืชไร่-ไม้ผล	1	5.00
ทำนา-เลี้ยงสัตว์	1	5.00
ทำนา-ไม้ผล-เลี้ยงสัตว์	10	50.00
ไม้ผล-เลี้ยงสัตว์	5	25.00
ไม้ผล-เลี้ยงสัตว์-ไม่ดก	1	5.00

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโลก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.00 ทำนา ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ รองลงมาคือ ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนเกษตรกรที่ทำนา-พืชไร่-ไม้ผล-เลี้ยงสัตว์ ทำนา-พืชไร่-ไม้ผล และ ทำนา-เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 10.00 5.00 และ 5.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การทำการเกษตรของเกษตรกร ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโลก ใน
ด้านการทำนา

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
พันธุ์ข้าว		
กข.	9	45.00
ปทุมธานี	2	10.00
สุพรรณ	4	20.00
จำนวนพื้นที่การผลิต (ไร่)		
1-10	7	35.00
11-20	8	40.00
จำนวนการผลิตครั้งต่อปี		
1	0	0.00
2	13	65.00
3	2	10.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)		
ต่ำกว่า 60	0	0.00
60-70	4	20.00
71-80	8	40.00
81-90	2	10.00
91-100	1	5.00
รวมเกษตรกรที่ทำนา	15	75.00
รวมเกษตรกรที่ไม่ได้ทำนา	5	25.00
รวม	20	100.00

จากตารางที่ 3 แสดงการทำกรเกษตรของเกษตรกร ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในด้านการทำนา พบว่า พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ พันธุ์ข้าว กข. คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาพันธุ์ข้าวสุพรรณและปทุมธานี คิดเป็นร้อยละ 20.00 และ 10.00 ตามลำดับ

เกษตรกรมีจำนวนพื้นที่การผลิตข้าว ตั้งแต่ 11-20 ไร่ และ 1-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 35.00 ตามลำดับ สามารถผลิตข้าวได้ปีละ 2 ครั้งและ 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 65.00 และ 10.00 ตามลำดับ ผลผลิตที่ได้ต่อไร่ สามารถผลิตได้ 71-80 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคือ ผลิตได้ 60-70 และ 81-90 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 20.00 และ 10.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
กระเทียม	13	65.00
ขนุน	5	25.00
ชมพู	7	35.00
ฝรั่ง	5	25.00
มะปราง	3	15.00
มะม่วง	13	65.00
มะพร้าว	7	35.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
ส้มโอ	3	15.00
ตะมุค	1	5.00
น้อยหน้า	1	5.00
เกษตรกรที่ปลูกไม้ผล	19	95.00
เกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกไม้ผล	1	5.00
รวม	20	100.00

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ไม้ผลที่ปลูกมากที่สุดคือ กระท้อน และ มะม่วง คิดเป็นร้อยละ 65.00 รองลงมาคือ มะพร้าว ชมพู่ คิดเป็นร้อยละ 35.00 และ ขนุน ฝรั่ง คิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนไม้ผลที่ปลูกกันน้อยคือ น้อยหน้า ตะมุค คิดเป็นร้อยละ 5.00

ตารางที่ 5 จำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	จำนวนคน(n=20)	ร้อยละ
ไก่เนื้อ	8	40.00
ไก่พื้นเมือง	12	60.00
ปลาดุก	7	35.00
ปลาแรด	2	10.00
ปลาตะเพียน	1	5.00
ปลาซวาย	1	5.00
ปลาปล่อยตามธรรมชาติ	2	10.00
สุกร	3	15.00
เป็ด	4	20.00

จากตารางที่ 5 แสดงจำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ ไก่เนื้อ ปลาดุกและเป็ด คิดเป็นร้อยละ 40.00 35.00 และ 20.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร

รายการ (n=20)	ระดับความคิดเห็น (ค่าร้อยละ)			จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม (คน)	ฐานนิยม
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
1. สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้	75.00	20.00	5.00	15	มาก
2. สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้	50.00	50.00	0.00	10	มาก-ปานกลาง
3. ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	50.00	50.00	0.00	10	มาก-ปานกลาง
4. สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัว	35.00	65.00	0.00	13	ปานกลาง
5. ช่วยให้ประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	30.00	65.00	5.00	13	ปานกลาง
6. สมาชิกในครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เลี้ยงตนเองได้อย่างไม่เดือดร้อน	25.00	70.00	5.00	14	ปานกลาง
7. มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี	25.00	65.00	10.00	13	ปานกลาง
8. เพิ่มรายได้โดยมีรายได้ต่อเนื่อง เป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน	20.00	50.00	30.00	10	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ในระดับมาก สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับมาก-ปานกลาง สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัว ช่วยให้ประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สมาชิกในครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เลี้ยงตนเองได้อย่างไม่เดือดร้อน มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปีและเพิ่มรายได้โดยมีรายได้ต่อเนื่อง เป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร

รายการ (n=20)	ระดับความคิดเห็น (ค่าร้อยละ)			จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม (คน)	ฐานนิยม
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
1. มีการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้ อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี	75.00	25.00	0.00	15	มาก
2. มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มขึ้น	55.00	45.00	0.00	11	มาก
3. ใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและ คน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	50.00	45.00	5.00	10	มาก
4. ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการ ทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎี ใหม่	45.00	55.00	0.00	11	ปานกลาง
5. มีการทำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ มาใช้บริโภคภายในครัวเรือน	45.00	55.00	0.00	11	ปานกลาง
6. สามารถนำผลผลิตไปขายเพื่อเพิ่ม รายได้ให้กับครอบครัว	40.00	60.00	0.00	12	ปานกลาง
7. กระบวนการวิธีการแต่ละอย่าง เกื้อกูลกัน	40.00	60.00	0.00	12	ปานกลาง
8. สร้างความสมดุลทางธรรมชาติทำ ให้ระบบนิเวศน์เกษตรของตนเองดีขึ้น	25.00	65.00	10.00	13	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้นและใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและคน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในระดับมาก

ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ มีการทำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาใช้บริโภคภายในครัวเรือน สามารถนำผลผลิตไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว กระบวนการวิธีการแต่ละอย่างเกื้อกูลกันและสร้างความสมดุลทางธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศน์เกษตรของตนเองดีขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร

รายการ (n=20)	ระดับความคิดเห็น (ค่าร้อยละ)			จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม (คน)	ฐานนิยม
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
	1. ความรู้ในการทำเกษตร	30.00	55.00		
2. การตลาด การจำหน่าย	30.00	50.00	20.00	10	ปานกลาง
3. ด้านปัจจัยการผลิต	25.00	50.00	25.00	10	ปานกลาง
4. แหล่งเงินทุน	15.00	80.00	5.00	16	ปานกลาง
5. ภัยธรรมชาติ	10.00	50.00	40.00	10	ปานกลาง
6. การแปรรูปผลผลิต	5.00	30.00	65.00	13	น้อย

จากตารางที่ 8 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ด้านอุปสรรคปัญหาในการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตร การตลาด การจำหน่ายผลผลิต ด้านปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนและภัยธรรมชาติ ในระดับปานกลางและการแปรรูปผลผลิต ในระดับน้อย

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

รายการ (n=20)	ระดับความคิดเห็น (ค่าร้อยละ)			จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม (คน)	ฐานนิยม
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
	1. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ	55.00	40.00		
2. ข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ	30.00	30.00	40.00	8	น้อย
3. ได้รับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษา	25.00	50.00	5.00	10	ปานกลาง
4. ความต่อเนื่องในการส่งเสริม	25.00	30.00	45.00	9	น้อย

จากตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ที่ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รับจากโครงการในระดับมาก ได้รับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษาในระดับปานกลาง ส่วนข่าวสารข้อมูลที่ได้และรับความต่อเนื่องในการส่งเสริม อยู่ในระดับน้อย

4.2 วิจารณ์ผล

จากผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ในระดับมาก สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับมาก-ปานกลาง

ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยจากการได้สอบถามจากเกษตรกร พบว่าเกษตรกรเมื่อเข้าร่วมโครงการฯ แล้ว ได้มีการนำวิธีการที่ทางเจ้าหน้าที่ได้ส่งเสริมไปปรับใช้ในการทำการเกษตร โดยเกษตรกรแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนๆ คือ ส่วนแรกสำหรับพื้นที่ทำนา พื้นที่ส่วนที่สองเป็นการปลูกไม้ผล ส่วนที่สามเป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์และส่วนที่สุดท้ายเป็นพื้นที่เก็บกักน้ำ ซึ่งทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ ผลผลิตที่เหลือก็ยังสามารถขายได้ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อปีของครอบครัวประมาณ 10,000-50,000 บาท บางรายสามารถปลดหนี้สินได้ ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่มีการทำการเกษตรโดยการทำนาเพียงอย่างเดียว มักจะมีรายได้น้อยก็ต่อเมื่อทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ซึ่งรายได้เมื่อหักค่าต้นทุนแล้วเหลือประมาณ 10,000 บาท บางรายเมื่อขายผลผลิตแล้ว กลับต้องเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นอีก ทำให้ต้องขายที่ดินและไปทำงานที่อื่นๆ

จากความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่นี้ ทำให้ชีวิตของตนและครอบครัวดีขึ้น สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้เป็นอย่างดี และยังสามารถทำเป็นอาชีพรองก็ได้ แต่เกษตรกรต้องมีการวางแผนและการจัดการที่ดี อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ก็คือเกษตรกร ถ้าเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนมาเลือกแนวทางและรูปแบบการเกษตรแบบยั่งยืน ก็จะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนสงบร่มเย็น สังคมและวัฒนธรรมรุ่งเรือง เศรษฐกิจมั่นคง สภาพแวดล้อมสมดุลและยั่งยืนชั่วลูกหลาน อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงของสังคมในประเทศชาติต่อไป ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่มีการทำการเกษตรโดยการทำนาเพียงอย่างเดียว มักจะมีรายได้น้อยก็ต่อเมื่อทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ช่วงเวลาว่างก็มักจะรับจ้าง ซึ่งรายได้จะไม่ค่อยสม่ำเสมอ

ซึ่งสอดคล้องกับที่ บุญ สนิตผล (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540 : 51) เกษตรกรอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เดิมทำนา อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวต้องประสบกับภาวะฝนแล้ง ทำให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขาดรายได้และเป็นหนี้ ต่อมาได้รับข่าวสารการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่จากสื่อต่างๆ จึงได้นำเอาหลักการและวิธีการต่างๆ มาปรับปรุง ซึ่งทำให้มีผลผลิตจำหน่ายและบริโภคตลอดทั้งปี ทั้งยังปลดหนี้สินที่มีอยู่จนหมดสิ้น ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ว่า ต้องมีการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้นและใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและคน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในระดับมาก

ซึ่งจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยจากการได้ออกสำรวจพื้นที่ตามที่ทำการเกษตรของเกษตรกร พบว่า ในการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตร ในรูปแบบไร่นาสวนผสม คือ มีการปลูกข้าว ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นพื้นที่ทำนา ประมาณ 11-20 ไร่ พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ พันธุ์ข้าว กข. ผลิตได้ปีละ 2 ครั้ง ผลผลิตที่ได้ประมาณ 71-80 กิโลกรัม ส่วนที่สองเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ส่วนมากจะปลูกกระถ่อนและ มะม่วง ส่วนที่สามเป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ นิยมเลี้ยง ไก่พื้นเมือง ไก่เนื้อและปลาชุก และส่วนที่สี่เป็นบ่อเก็บน้ำ จะมีอย่างน้อย 2 บ่อ โดยบ่อแรกเป็นการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตร ส่วนบ่อที่สองสำหรับเลี้ยงปลา ซึ่งจะเลี้ยงไก่เนื้อควบคู่ไปด้วย

จากการสอบถามเกษตรกร ส่วนใหญ่มีการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพื่อดูแลรักษาพืชและสัตว์ที่มีอยู่ เพราะจะเกิดปัญหาการลิกขโมยผลผลิตและในการเลี้ยงสัตว์บางชนิด เช่น ไก่เนื้อ ต้องมีการดูแลอย่างใกล้ชิดและจะสามารรถแก้ปัญหาได้ทันท่วงที ส่วนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ฟางข้าว เศษกิ่งไม้ใบไม้ มูลสัตว์ น้ำที่ได้หลังการจับปลาในบ่อ เป็นต้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ มากมาย ได้แก่ ฟางข้าว เศษกิ่งไม้ใบไม้ มูลสัตว์ ก็นำมาทำปุ๋ยหมัก น้ำที่ได้หลังการจับปลาในบ่อ ก็ไปใส่ในแปลงนาข้าว ลดการใช้ปุ๋ยและใช้น้ำได้อย่างคุ้มค่า นอกจากนี้การเลี้ยงไก่เนื้อและเลี้ยงปลาด้วย ก็เป็นการประหยัดต้นทุนค่าอาหารได้ การใช้ที่ดิน ก็มี การใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วนและคุ้มค่า ตามสัดส่วนของเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรสามารถนำมาปรับให้เหมาะสมต่อการทำการเกษตรได้เป็นอย่างดี ส่วนการใช้แรงงาน ก็เป็นสมาชิกในครอบครัวหรือญาติกัน มีการร่วมแรงช่วยเหลือกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี ความรักผูกพันในครอบครัว รายได้มีการแบ่งปันกัน หมุนเวียนกันกันเกิดความสมดุล อีกทั้งเป็นการฝึกทักษะของบุคลากรให้มีความชำนาญและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถแนะนำหรือเผยแพร่ให้กับเกษตรกรหรือผู้สนใจได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับที่ เจริญ ทิพย์มัตย์ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540 : 78) เกษตรกรจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เปลี่ยนจากการทำนาเพียงอย่างเดียวมาเป็นการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ ทำให้มีกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรรมเพิ่มมากขึ้นจากเดิม ซึ่งกิจกรรมแต่ละอย่างก็เกี่ยวกัน เป็นการประหยัดแรงงานและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้มากที่สุด ทั้งยังก่อให้เกิดความชำนาญและทักษะเพิ่มมากขึ้น

ด้านอุปสรรค ปัญหาในการทำการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตร การตลาด การจำหน่ายผลผลิต ปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนและภัยธรรมชาติ ในระดับปานกลาง และการแปรรูปผลผลิตในระดับน้อย

ซึ่งจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยจากการสอบถามเกษตรกร จะพบว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตร การตลาดและการจำหน่ายผลผลิตอยู่มาก เนื่องจากเกษตรกรเมื่อเข้าร่วม โครงการ โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรกส. มีการให้ความรู้จากเกษตรกรอำเภอและเจ้าหน้าที่ส่งเสริม มีการฝึกอบรมและดูงานในสถานที่ต่างๆ แต่เกษตรกรไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ เพราะขาดความเข้าใจที่ทอ่งแท้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ฉลอง โชติกะคาม (2542 : 176-177) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

1) การพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยต้องเน้นที่ตัวเกษตรกรเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ไม่ใช่เน้นที่ผลผลิต หากเกษตรกรได้รับการพัฒนาแล้วผลผลิตจะปรับปรุงพัฒนาจนเกิดคุณภาพที่สอดคล้องและเหมาะสมตามสภาวะทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความคิด จิตใจ สังคม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและพลังงานการผลิต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรพึ่งตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2) แนวทางเกษตรยั่งยืนจะได้อผล ต้องเริ่มต้นที่แนวคิดจิตใจของเกษตรกรก่อน ต้องลดความอยากร่ำอยากรวย รักสงบ ใช้ชีวิตเรียบง่าย สมถะ อีสุระ ไม่เป็นทาสอบายมุข เกษตรกรเช่นนี้ จะสามารถตัดสินใจในการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องเหมาะสม และกลมกลืนกับธรรมชาติเกิดความสมบูรณ์สมดุลพอดี ไม่ฝืนธรรมชาติ เป็นการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ได้พัฒนาแล้ว โดยมีความมุ่งหมายหลักคือ การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวก่อน เหลือเกินกินจึงจำหน่ายแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน

3) ธุรกิจการเกษตร มีความสำคัญต่อการผลิตเพื่อการตลาดและการส่งออก จึงควรใช้กับเกษตรกรอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ที่ดินมาก เทคโนโลยีลงทุนมาก และต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านการบริหาร การจัดการ อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ จึงไม่เหมาะแก่การเกษตรรายย่อย ซึ่งมีที่ดินน้อย ทุนน้อย ความรู้ความสามารถด้านการจัดการก็น้อย เมื่อประกอบการผลิตในระบบตลาดจึงขาดทุนอยู่ไม่ได้ ล้มละลายทั้งด้านชีวิตครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ และปัญหาของสังคมประเทศชาติอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

4) เกษตรกรผู้ตัดสินใจทำการเกษตรแบบยั่งยืนและตั้งใจพัฒนาตนเอง สมควรได้รับการสนับสนุนด้านการลงทุนและส่งเสริมการลงทุน (ในหลักการเดียวกันกับการส่งเสริมการลงทุนด้าน

อุตสาหกรรมและการบริการ) และการศึกษางานเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ สร้างความมั่นคงในแนวทางการพัฒนา

ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ว่า มีประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการในระดับมาก การช่วยเหลือด้านข้อมูลและการให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ในระดับปานกลาง ส่วนข่าวสารข้อมูลที่ได้รับและความต่อเนื่องในการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ในระดับน้อย

ซึ่งจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยจากการสอบถามเกษตรกร จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมจากภาครัฐในความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่ พบว่า แนวทางการส่งเสริมยังไม่สามารถทำให้เกษตรกรนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเกษตรของตนเอง เพราะขาดความต่อเนื่อง ส่วนมากจะเข้ามาที่เฉพาะกลุ่มผู้นำ เกษตรกรรายอื่นๆ จะมาปีหนึ่งก็ประมาณ 1-2 ครั้ง บางรายไม่เคยพบเจ้าหน้าที่เลย ทำให้เกษตรกรต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิมดำเนินการเพียงลำพัง ซึ่งสอดคล้องกับที่ ฉลอง โชติตะคาม (2542 : 176-178) ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

1) ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ เกี่ยวกับแนวทาง เกษตรแบบยั่งยืน เน้นการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งสอดคล้องกับจุดเปลี่ยนสังคมโลกตามปรัชญาสีเขียวหรือปรัชญาทางนิเวศสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable development) ที่ต้องมองมนุษย์และงานสร้างสรรค์พัฒนาของมนุษย์ จะต้องอยู่ร่วมกันด้วยดีโดยสงบกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ไม่ขัดแย้งและเอาชนะธรรมชาติ โดยรัฐควรวางแผนแบ่งเขต (Zoning) การใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง ในแต่ละชุมชนหรือในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย เขตอุตสาหกรรม เขตธุรกิจการเกษตร (เกษตรแผนใหม่หรือเกษตรอุตสาหกรรม) และเขตเกษตรแบบยั่งยืนให้ชัดเจน เพื่อควบคุมมลภาวะและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผู้สร้างมลภาวะต้องเป็นผู้จ่าย : PPP (Polluter Pay Principle) แต่ที่เป็นอยู่สังคมเป็นผู้จ่ายและประชาชนนั่นเองเป็นผู้รับเคราะห์กรรมจากมลภาวะ

2) ภาครัฐควรได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนระบบสหกรณ์ ระบบการตลาด และราคาสินค้าทางการเกษตรอย่างจริงจัง โดยมีกองทุนพัฒนาและกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิต ศักยภาพการบริหารจัดการขององค์กรประชาชนหรือองค์กรชุมชน เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการ การรวมกลุ่ม และการจัดองค์กรชุมชนให้แข็งแกร่ง อันเป็นพื้นฐานของกระบวนการและวิถีประชาธิปไตย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 48 คน ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาโดยการสุ่มจากเกษตรกรจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถาม (ปลายปิด) เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม (ปลายเปิด) เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการนับจำนวนหาค่าความถี่และหาค่าจำนวนร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้วิธีการนับจำนวนหาค่าความถี่ หาค่าจำนวนร้อยละและค่าฐานนิยม

ผลการศึกษาพบว่า

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เกษตรกรตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 95.00 อายุเฉลี่ย 50 ปี อายุน้อยที่สุด 27 ปี อายุมากที่สุด 68 ปี อายุระหว่าง 41-50 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.00 ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 95.00 และทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 65.00 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง/เสริม คิดเป็น

ร้อยละ 55.00 และมีรายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี อยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.00

เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบต่างๆ ณ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.00 ทำนา ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ ด้านการทำนา พบว่า พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ พันธุ์ข้าว กข. คิดเป็นร้อยละ 45.00 มีจำนวนพื้นที่การผลิตข้าว ตั้งแต่ 11-20 ไร่คิดเป็นร้อยละ 40.00 สามารถผลิตข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 65.00 สามารถผลิตได้ 71-80 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 40.00 การปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ พบว่า ไม้ผลที่ปลูกมากที่สุดคือ กระท้อน และ มะม่วง คิดเป็นร้อยละ 65.00 และส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง คิดเป็นร้อยละ 60.00

ตอนที่ 2. ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ ใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ในระดับมาก สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับมาก-ปานกลาง

2.2 ด้านกระบวนการ วิธีการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้น และใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานและคนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในระดับมาก

2.3 ด้านอุปสรรคปัญหาในการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตร การตลาด การจำหน่ายผลผลิต ด้านปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนและภัยธรรมชาติ ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการในระดับมาก การช่วยเหลือด้านข้อมูลและการให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ในระดับปานกลาง ส่วนข่าวสารข้อมูลที่ได้รับและความต่อเนื่องในการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ในระดับน้อย

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. เกษตรกรควรมีความเข้าใจในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตามทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง มีความพอเพียง ประหยัด ใช้ทรัพยากรที่มีได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด พยายามลดค่าใช้จ่ายและหารายได้จากผลผลิตที่มีอยู่ มีระบบการวางแผน การจัดการและการตลาดที่ดี มีการรวมกลุ่มกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกัน โดยพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุด อาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญและความหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง ควรมีความจริงใจและจริงจังในการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมอย่างแท้จริง สามารถเป็นที่พึ่งของเกษตรกรได้ หมั่นพบปะเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดอบรมให้ความรู้ตรงตามความต้องการและปัญหาของเกษตรกร ข้อมูลทางวิชาการผสมผสานกับการสาธิตปฏิบัติที่ทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจ อาจจัดในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกร ตามความสะดวกและเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้ได้ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และยังสามารถชักชวนให้เกษตรกรรายอื่นๆ ที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการนี้มากยิ่งขึ้นเป็นการขยายผลและเผยแพร่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- ฉลอง โชติกะคาม. 2542. การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ:เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.192 น.
- ชนวน รัตนวราหะ,บรรณาธิการ. 2536. เกษตรยั่งยืน : เกษตรธรรมชาติ. หนังสือประกอบงานสมัชชาเกษตรกรรวมทางเลือกเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ : เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก.220 น.
- นพคุณ ศิริวรรณ. 2536. งานฟาร์มกลยุทธ์สำคัญของการศึกษาเกษตร. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.206 น.
- บุญเลิศ สะอาดสิทธิศักดิ์และศักดิ์ชาย ไยหวัง. 2533. งานเกษตรพื้นฐานหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.132 น.
- พงศ์พันธ์ คำวงษ์. 2541. การจัดการที่ดินตามแนวทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ : ครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.21 น.
- พัฒนาที่ดิน, กรม. 2541. รายงานประจำปี. กรมพัฒนาที่ดิน. (เอกสารอัดสำเนา). 71 น.
- วิชาการเกษตร, กรม. 2539. ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้น้ำและการพัฒนาการเกษตร. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. 200 น.
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม. 2540. ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่.กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. 95 น.
- สัญญา บาล ไชสง. 2543. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาพืชศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพิษณุโลก. ปัญหาพิเศษปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ . 35 น.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ,บรรณาธิการ.และคณะ. 2535. เกษตรกรรมทางเลือก : หนทางรอดของสังคมไทย. หนังสือประกอบงานสมัชชาเกษตรกรรวมทางเลือกเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ : เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก.190 น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

http://web.ku.ac.th/king72/2542-09/res05_02-03.html

<http://kanchanapisek.or.th/knowledge/new-theory.th.html>

<http://www.greenag.org/meaning 1.asp>

http://www.rakbankerd.com/benny/06_agriculture/in_agricultural/sub_agricultural.html?sub_id=272&head=เกษตรผสมผสาน&click_center=1

<http://rdi.kku.ac.th/picharn/Type.html>

<http://rdi.kku.ac.th/picharn/ex.htm#3>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถาม

เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ของ
เกษตรกรตำบล ไผ่ขาคอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามมี 2 ตอน

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนว
ทฤษฎีใหม่ ใน 4 ด้านดังนี้ คือ

- 2.1 ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร
- 2.2 ด้านกระบวนการวิธีการทำการเกษตร
- 2.3 ด้านอุปสรรคปัญหาในการทำการเกษตร
- 2.4 ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ

2. กรุณาอ่านคำชี้แจงแต่ละตอนให้เข้าใจก่อนลงมือตอบแบบสอบถามและตอบแบบสอบถามทุกข้อ
เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย

3. ข้อมูลที่ท่านตอบ ไม่มีผลต่อท่านแต่ประการใด และคำตอบของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ
โดยใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยนี้เท่านั้น

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้ศึกษาวิจัย

ว่าที่ร้อยตรี สิทธิชัย ทองอู่

ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย (/) ลงในช่อง () หน้าข้อความหรือเติมคำลงในช่องว่าง

1. เพศ

- () ชาย
() หญิง

2. อายุ ปี

3. นับถือศาสนา

- () พุทธ
() คริสต์
() อิสลาม
() อื่นๆ

4. ภูมิลำเนา

- () พิษณุโลก
() อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. การศึกษาระดับ

- () ไม่ได้เรียน
() ป.4
() ป.6
() ม.3
() ม.6
() ปริญญาตรี
() อื่นๆ (โปรดระบุ)

6. อาชีพรอง / เสริม

- () ไม่มีอาชีพรอง/เสริม
() ค้าขาย
() รับจ้าง
() รับราชการ
() อื่นๆ (โปรดระบุ)

7. รายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัว บาท/ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8. การทำเกษตรของท่านมีการเกษตรด้านใดบ้าง (สามารถเลือกได้หลายช่อง)

() ทำนา

ใช้พันธุ์ข้าว

จำนวน ไร่

สามารถปลูกได้ ครั้ง ต่อปี

ผลผลิตที่ได้ ถัง/ไร่

() ไม้ผล

ได้แก่ จำนวน.....ต้น ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ต้น ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ต้น ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ต้น ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ต้น ผลผลิต.....

() พืชไร่

ได้แก่ จำนวน.....ไร่ ผลผลิต/ไร่.....

.....จำนวน.....ไร่ ผลผลิต/ไร่.....

.....จำนวน.....ไร่ ผลผลิต/ไร่.....

() การเลี้ยงสัตว์

ได้แก่ จำนวน.....ตัว ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ตัว ผลผลิต.....

.....จำนวน.....ตัว ผลผลิต.....

() อื่นๆ โปรดระบุ

ได้แก่.....จำนวน..... ผลผลิต.....

.....จำนวน..... ผลผลิต.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย (/) ในช่อง () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกร			
1. สมาชิกในครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เลี้ยงตนเองได้ อย่างไม่เดือดร้อน.....
2. มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี.....
3. เพิ่มรายได้โดยมีรายได้ต่อเนื่อง เป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน.....
4. สร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัว.....
5. สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้.....
6. สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้.....
7. ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.....
8. ช่วยให้ประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.....
ด้านกระบวนการวิธีการทำการเกษตร			
1. มีการใช้ทรัพยากรในไร่นาเพิ่มมากขึ้น.....
2. ใช้ประโยชน์ จากที่ดิน แรงงานและคน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น.....
3. ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนตาม แนวทฤษฎีใหม่.....
4. มีการทำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาใช้บริโภคภายในครัวเรือน.....
5. สามารถนำผลผลิตไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว.....
6. กระบวนการวิธีการแต่ละอย่างเกื้อกูลกัน.....
7. มีการดูแลรักษาให้เกิดผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี.....
8. สร้างความสมดุลทางธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศน์เกษตรของตน เองดีขึ้น.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 2 (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ด้านปัญหาและอุปสรรคในการทำการเกษตร			
1. ด้านปัจจัยการผลิต.....
2. ความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตร.....
3. แหล่งเงินทุน.....
4. การตลาด การจำหน่ายผลผลิต.....
5. การแปรรูปผลผลิต.....
6. ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แมลงศัตรูพืชระบาด เป็นต้น...
ด้านการส่งเสริม จากภาครัฐ			
1. ข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ.....
2. ความต่อเนื่องในการส่งเสริม.....
3. ได้รับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่.....
4. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้